Голас Радзімы

№ 48 (1930)
28 лістапада 1985 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

За апошнія пяць гадоў Гомель вельмі памаладзеў. У горадзе пабудаваны новыя жылыя масівы, сацыяльна-культурныя цэнтры, адміністрацыйныя комплексы.
НА ЗДЫМКУ: жылыя дамы на рагу вуліц Савецкай і Кожара.
Фота С. КРЫЦКАГА.

СУСТРЭЧА Ў ЖЭНЕВЕ
[«Сумесная савецка-амерыканская заява» стар. 2
«Пресс-конференция М. С. Горбачева»] стар. 3—4

АБ ПРАЕКЦЕ НОВАЙ ПРАГРАМЫ САВЕЦКІХ КАМУНІСТАЎ
(«The Party's Theoretical Banner») стар. 5

ЛЕТАПІСНАЯ СПАДЧЫНА БЕЛАРУСІ ВАЧАМІ СУЧАСНАГА ДАСЛЕДЧЫКА
[«Старонка гісторыі народа»] стар. 6

СУМЕСНАЯ САВЕЦКА-АМЕРЫКАНСКАЯ ЗАЯВА

Па ўзаемнай дагаворанасці Генеральны сакратар ЦК КПСС М. С. Гарбачоў і Прэзідэнт Злучаных Штатаў Амерыкі Р. Рэйган правялі сустрэчу ў Жэневе 19—21 лістапада 1985 г. На сустрэчы былі: з савецкага боку — член Палітбюро ЦК КПСС, міністр замежных спраў СССР Э. А. Шэварднадзе, першы намеснік міністра замежных спраў СССР Г. М. Карніенка, пасол СССР у ЗША А. Ф. Дабрынін, загадчык Аддзела прапаганды ЦК КПСС А. М. Якаўлеў, загадчык Аддзела міжнароднай інфармацыі ЦК КПСС Л. М. Замяцін, памочнік Генеральнага сакратара ЦК КПСС А. М. Аляксандраў. З амерыканскага боку — дзяржаўны сакратар ЗША Дж. Шульц, кіраўнік апарату супрацоўнікаў Белага дома Д. Рыган, памочнік прэзідэнта ЗША па нацыянальнай бяспецы Р. Макфарлейн, пасол ЗША ў СССР А. Хартман, спецыяльны саветнік прэзідэнта і дзяржаўнага сакратара па пытаннях абмежавання ўзбраенняў П. Нітцэ, намеснік дзяржаўнага сакратара Р. Рыджуэй, спецыяльны памочнік прэзідэнта Дж. Мэтлак.

У ходзе прайшоўшага абмену думкамі былі ўсебакова абмеркаваны асноўныя пытанні савецка-амерыканскіх адносін і сучаснага міжнароднага становішча. Абмеркаванні былі адкрытымі і карыснымі. Па раду ключавых пытанняў захоўваюцца сур'ёзныя рознагалоссі.

Прызнаючы адрозненні ў грамадска-палітычных сістэмах СССР і ЗША і ў іх падыходах да міжнародных праблем, абодва кіраўнікі разам з тым дасягнулі лепшага разумення пазіцый адзін аднаго. Яны згадзіліся аб неабходнасці паляпшэння савецка-амерыканскіх адносін і аздараўлення міжнароднай абстаноўкі ў цэлым. У гэтай сувязі абодва бакі пацвердзілі важнасць пастаяннага дыялога, адлюстроўваючага іх сур'ёзнае імкненне шукаць агульныя пункты па існуючых праблемах.

Генеральны сакратар ЦК КПСС і Прэзідэнт ЗША дагаварыліся сустрэцца зноў у бліжэйшай будучыні. Прэзідэнт ЗША прыняў у гэтай сувязі запрашэнне Генеральнага сакратара ЦК КПСС наведаць Савецкі Саюз. Са свайго боку Генеральны сакратар ЦК КПСС прыняў запрашэнне Прэзідэнта ЗША наведаць Злучаныя Штаты Амерыкі. Пытанні арганізацыі і тэрміны гэтых візітаў будуць узгоднены па дыпламатычных каналах.

У час сустрэчы па некаторых канкрэтных пытаннях былі дасягнуты дагаворанасці, якія выкладаюцца ніжэй.

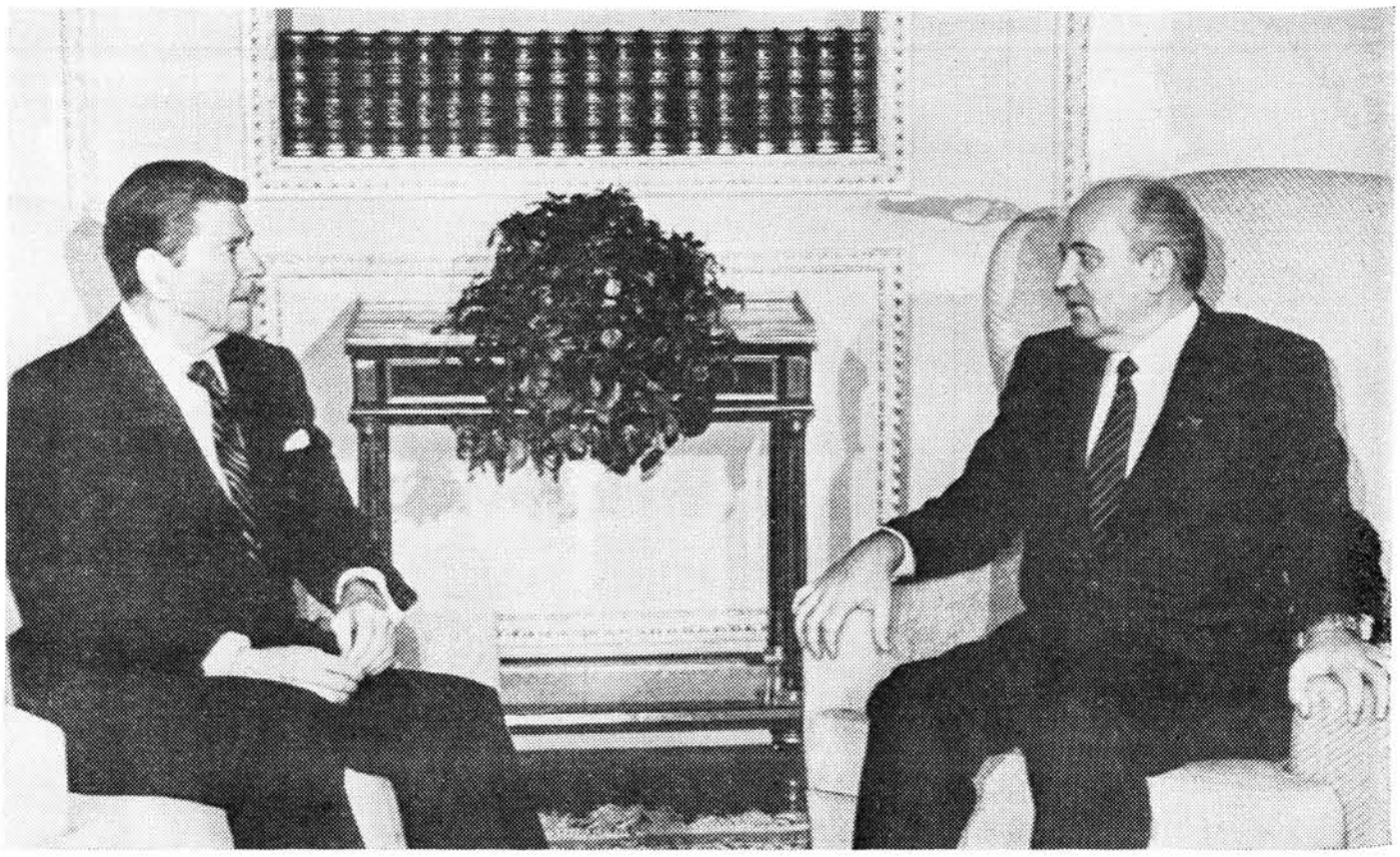

У час гутаркі.

I.

Абмеркаваўшы ключавыя пытанні бяспекі, бакі, усведамляючы асаблівую адказнасць СССР і ЗША ў справе захавання міру, заяўляюць, што ядзерная вайна ніколі не павінна быць развязана, у ёй не можа быць пераможцаў. Прызнаючы, што любы канфлікт паміж СССР і ЗША мог бы мець катастрафічныя вынікі, яны таксама падкрэслілі важнасць прадухілення любой вайны паміж імі — ядзернай або звычайнай. Яны не будуць імкнуцца да дасягнення ваеннай перавагі.

Генеральны сакратар і Прэзідэнт абмеркавалі пытанні перагавораў па ядзерных і касмічных узбраеннях.

Яны згадзіліся, што работа на гэтых перагаворах будзе паскорана, маючы на ўвазе выкананне задач, пастаўленых у сумеснай савецка-амерыканскай заяве ад 8 студзеня 1985 года, а іменна: прадухіліць гонку ўзбраенняў у космасе і спыніць яе на Зямлі, абмежаваць і скараціць ядзерныя ўзбраенні і ўмацаваць стратэгічную стабільнасць.

З улікам прапаноў, унесеных у апошні час Савецкім Саюзам і ЗША, яны выказаліся за хутчэйшае дасягненне прагрэсу, у прыватнасці, у галінах, дзе ёсць агульныя пункты, уключаючы належнае прымяненне прынцыпу 50-працэнтнага скарачэння ядзерных узбраенняў бакоў, а таксама ідэю прамежкавага пагаднення па ракетах сярэдняй дальнасці ў Еўропе. Пры выпрацоўцы гэтых дагаворанасцей будуць узгадняцца эфектыўныя меры кантролю за выкананнем прымаемых абавязацельстваў.

Бакі згадзіліся вывучыць на ўзроўні экспертаў пытанне аб цэнтрах па змяншэнню ядзернай небяспекі, прымаючы пад увагу развіццё перагавораў у Жэневе і пытанні, якія на іх абмяркоўваюцца. Яны з задавальненнем адзначылі такі нядаўні крок у гэтым напрамку, як удасканаленне савецка-амерыканскай лініі прамой сувязі.

М. С. Гарбачоў і Р. Рэйган пацвердзілі прыхільнасць СССР і ЗША да Дагавора аб нераспаўсюджанні ядзернай зброі і іх зацікаўленасць ва ўмацаванні, сумесна з іншымі краінамі, рэжыму нераспаўсюджання і ў далейшым павышэння эфектыўнасці Дагавора, у тым ліку шляхам расшырэння круга яго ўдзельнікаў.

Яны з задавальненнем адзначаюць станоўчыя ў цэлым вынікі нядаўняй канферэнцыі па разгляду дзеяння Дагавора аб нераспаўсюджанні ядзернай зброі.

СССР і ЗША пацвярджаюць сваё абавязацельства, прынятае імі па Дагавору аб нераспаўсюджанні ядзернай зброі, у адносінах да вядзення ў духу добрай волі перагавораў па пытаннях абмежавання ядзерных узбраенняў і раззбраення ў адпаведнасці з артыкулам VI Дагавора.

Абодва бакі маюць намер і ў далейшым садзейнічаць умацаванню Міжнароднага агенцтва па атамнай энергіі і падтрымліваць яго дзейнасць у галіне ажыццяўлення гарантый, а таксама ў садзейнічанні мірнаму выкарыстанню ядзернай энергіі. Яны станоўча ацэньваюць практыку рэгулярнага правядзення савецка-амерыканскіх кансультацый па пытаннях нераспаўсюджання ядзернай зброі, якія носяць дзелавы і канструктыўны характар, і выказваюць намер працягваць гэту практыку і ў будучыні.

У кантэксце абмеркавання праблем бяспекі бакі пацвердзілі, што яны выступаюць за ўсеагульную і поўную забарону хімічнай зброі і знішчэнне існуючых запасаў такой зброі. Яны дагаварыліся актывізаваць намаганні па заключэнню эфектыўнай і даступнай для кантролю міжнароднай канвенцыі наконт гэтага.

Бакі дагаварыліся інтэнсіфікаваць двухбаковыя абмеркаванні на ўзроўні экспертаў па ўсіх аспектах праблемы такой забароны хімічнай зброі, уключаючы пытанні кантролю. Яны згадзіліся таксама пачаць абмеркаванне пытання аб прадухіленні распаўсюджання хімічнай зброі.

Бакі падкрэслілі значэнне, якое яны надаюць венскім перагаворам аб узаемным скарачэнні ўзброеных сіл і ўзбраенняў у Цэнтральнай Еўропе, і выказалі гатоўнасць весці справу да дасягнення на іх пазітыўных вынікаў.

Надаючы важнае значэнне Стакгольмскай канферэнцыі па мерах умацавання давер'я, бяспекі і раззбраенню ў Еўропе і адзначаючы дасягнуты на ёй прагрэс, бакі заявілі аб намеры сумесна з іншымі дзяржавамі — удзельніцамі канферэнцыі садзейнічаць хутчэйшаму паспяховаму завяршэнню канферэнцыі. У гэтых мэтах яны пацвердзілі неабходнасць прыняцця дакумента, які ўключаў бы як узаемапрымальныя меры ўмацавання давер'я і бяспекі, так і канкрэтызацыю і наданне дзейснасці прынцыпу непрымянення сілы.

II.

М. С. Гарбачоў і Р. Рэйган згадзіліся з неабходнасцю паставіць на рэгулярную аснову і актывізаваць дыялог на розных узроўнях. Гэта прадугледжвае, разам з сустрэчамі кіраўнікоў дзвюх краін, рэгулярныя сустрэчы міністра замежных спраў СССР і дзяржаўнага сакратара ЗША, кіраўнікоў іншых міністэрстваў і ведамстваў. Яны згодныя ў тым, што прайшоўшыя нядаўна ўзаемныя візіты кіраўнікоў міністэрстваў і ведамстваў у такіх галінах, як сельская гаспадарка, жыллёвае будаўніцтва і ахова навакольнага асяроддзя, былі карыснымі.

Прызнаючы карыснасць ужо праведзеных абменаў думкамі па рэгіянальных праблемах, у тым ліку на ўзроўні экспертаў, яны ўмовіліся працягваць такія абмены на рэгулярнай аснове.

Бакі маюць намер расшыраць праграмы двухбаковых культурных, адукацыйных і навукова-тэхнічных абменаў, а таксама развіваць гандлёва-эканамічныя сувязі. Генеральны сакратар і Прэзідэнт прысутнічалі пры падпісанні пагаднення аб кантактах і абменах у галіне навукі, адукацыі і культуры.

Яны лічаць, што павінна быць больш узаемаразумення паміж нашымі народамі, і з гэтай мэтай будуць садзейнічаць расшырэнню паездак і кантактаў паміж людзьмі.

Бакі згодныя ў тым, што пытанні, якія датычаць асобных грамадзян, павінны вырашацца ў духу супрацоўніцтва.

Абодва кіраўнікі з задавальненнем адзначылі, што ў супрацоўніцтве з урадам Японіі Савецкі Саюз і Злучаныя Штаты дагаварыліся аб радзе мер па павышэнню бяспекі палётаў у паўночнай частцы Ціхага акіяна і цяпер распрацавалі мерапрыемствы па іх рэалізацыі.

Яны адзначылі, што дэлегацыі СССР і ЗША пачалі перагаворы з мэтай аднаўлення паветраных зносін. Абодва кіраўнікі заявілі аб пажаданасці дасягнення ўзаемавыгаднага пагаднення наконт гэтага ў бліжэйшы час. У гэтай сувязі была дасягнута дагаворанасць аб адначасовым адкрыцці генеральных консульстваў адпаведна ў Нью-Йорку і Кіеве.

Бакі ўмовіліся шляхам сумесных даследаванняў і практычных мер унесці ўклад у выкананне глабальнай задачы — захавання навакольнага асяроддзя. У адпаведнасці з дзеючым савецка-амерыканскім пагадненнем у гэтай галіне на працягу наступнага года ў Маскве і Вашынгтоне будуць праведзены кансультацыі па канкрэтных праграмах супрацоўніцтва.

Абодва кіраўнікі згадзіліся аб мэтазгоднасці расшырэння абменаў і кантактаў, у тым ліку некаторых новых іх форм у радзе галін навукі, адукацыі, медыцыны і спорту. Размова ідзе аб супрацоўніцтве ў развіцці абменаў у галіне адукацыі, распрацоўцы праграм навучання з дапамогай мікракамп'ютэраў для выкладання ў пачатковай і сярэдняй школе, мерах па садзейнічанню вывучэнню рускай мовы ў ЗША і англійскай мовы ў СССР, штогадовым абмене прафесарамі для чытання спецкурсаў па гісторыі, культуры, эканоміцы на адпаведных кафедрах савецкіх і амерыканскіх вышэйшых навучальных устаноў, узаемным выдзяленні стыпендый для лепшых студэнтаў па прыродазнаўчых, тэхнічных, грамадскіх і гуманітарных спецыяльнасцях тэрмінам на навучальны год, правядзенні рэгулярных спаборніцтваў па розных відах спорту і павелічэнні колькасці тэлеперадач аб спартыўных спаборніцтвах і г. д. Бакі дагаварыліся аднавіць супрацоўніцтва ў сферы барацьбы з ракавымі захворваннямі.

Адпаведным арганізацыям у кожнай з краін даручаецца распрацаваць канкрэтныя праграмы такіх абменаў. Праграмы, якія распрацоўваюцца на гэтай аснове, будуць разгледжаны ў ходзе наступнай сустрэчы кіраўнікоў дзвюх краін.

Абодва кіраўнікі падкрэслілі патэнцыяльнае значэнне работ, накіраваных на выкарыстанне кіруемага тэрмаядзернага сінтэзу ў мірных мэтах, і ў гэтай сувязі выказаліся за ўсямернае практычнае развіццё міжнароднага супрацоўніцтва ў галіне атрымання гэтай па сутнасці невычарпальнай крыніцы энергіі на карысць усяго чалавецтва.

Пресс-конференция М. С. Горбачева

21 ноября в Советском пресс-центре в Женеве Генеральный секретарь ЦК КПСС М. С. Горбачев провел пресс-конференцию для журналистов, освещающих советско-американскую встречу.

Обращаясь к представителям средств массовой информации, М. С. Горбачев сказал:

Только что закончились наши переговоры с Президентом Соединенных Штатов Америки, первые за последние шесть с половиной лет. Это, несомненно, значительное событие в международной жизни. Значение этой встречи станет еще более ясным, если иметь в виду не только советско-американские, но и в целом международные отношения, которые переживают особый, я бы сказал, трудный период.

Сначала несколько слов о том, что предшествовало женевской встрече. Ее с нетерпением ждали во всем мире. Люди связывали с ней большие надежды на оздоровление обстановки в мире и снижение достигающей опасного уровня международной напряженности. Высказывались, правда, и сомнения: не слишком ли далеко зашла конфронтация двух держав, чтобы можно было вообще рассчитывать на какие-то договоренности. Все это было, вы это знаете не хуже нас.

Что касается советской стороны, Советского Союза, мы хорошо представляли реальную обстановку и не питали ни малейших иллюзий насчет американской политики. Видели, насколько далеко зашла милитаризация экономики и даже политического мышления в этой стране.

Но мы хорошо понимали, что обстановка в мире слишком опасна, чтобы пренебречь даже малейшим шансом исправить положение, продвинуться к более устойчивому и прочному миру.

Уже в преддверии, за несколько месяцев перед встречей, мы уже начали как бы прокладывать к ней путь, создавать для этой встречи благоприятный климат. Еще летом мы в одностороннем порядке прекратили все ядерные взрывы, выразив готовность немедленно возобновить переговоры о полном прекращении ядерных испытаний. Мы подтвердили также односторонний мораторий на испытание антиспутникового оружия и, как вы знаете, внесли радикальные предложения о сокращении ядерных арсеналов. Наши предложения не допустить переноса гонки вооружений в космос сопровождались предложениями о развертывании самого широкого международного сотрудничества по мирному исследованию и использованию космоса на благо всех народов.

Повторяю, мы делали все, чтобы еще до встречи заложить основы взаимного понимания, оздоровить политическую атмосферу. В преддверии женевской встречи в верхах состоялось заседание Политического консультативного комитета государств — участников Варшавского Договора в Софии, на котором прозвучал сильный голос социалистических стран в защиту мира, разрядки напряженности, сотрудничества, против гонки вооружений, против конфронтации, за оздоровление международной обстановки в интересах всех народов земли.

И хотя эти наши шаги, продиктованные чувством ответственности за судьбы мира, не получали должной реакции со стороны наших партнеров по предстоящим переговорам в Женеве, мы твердо держались конструктивной позиции. Мы считали необходимым попытаться силой доводов, силой примера, силой здравого смысла переломить опасный ход событий. Сама сложность международной обстановки убеждала нас в том, что прямой разговор с Президентом США необходим. В силу той огромной роли, которую играют и Советский Союз, и Соединенные Штаты Америки, естественно, вытекает и огромная ответственность этих государств и их политических лидеров. Наш вывод был таков: пришло время, когда под угрозой всеобщей ядерной опасности надо научиться великому искусству жить вместе. В этом в равной мере заинтересованы и наш советский народ, и, я глубоко убежден, американский народ. В этом заинтересованы все народы мира.

Мы чувствовали и чувствуем настроение народов во всех странах в пользу мира, их стремление к тому, чтобы не только сохранить мир, но и оздоровить обстановку, добиться реальных сдвигов в борьбе за прекращение гонки вооружений. Это стремление нарастает, и оно имеет огромное значение. Из него можно сделать два существенных вывода.

С одной стороны, и это воодушевляло нас, то, что мы делаем — отвечает надеждам, чаяниям огромных масс людей в мире, независимо от того, где они живут, какие у них политические взгляды, религиозные убеждения, традиции. С другой стороны, это не только воодушевляло, но и обязывало нас ко многому и, прежде всего, к ответственности.

Чем характерен нынешний этап развития международной ситуации? Если сказать кратко: растущей ответственностью за судьбы мира. И эту огромную ответственность поняли народы, и они действуют в доступных им формах.

Из этого вытекает, что такая ситуация и такая характеристика должны питать политику государств, практические действия политических деятелей. Отсутствие политики, адекватной назревшим потребностям, которые чувствуют все народы мира, нельзя заменить всякими пропагандистскими упаковками. Народы сейчас научились быстро разбираться во всем и ставить все на свои места.

Это мое глубокое убеждение. Я и мои коллеги в Советском Союзе, в составе политического руководства страны, именно так понимая ситуацию, сосредоточили свое внимание на конструктивном направлении, на поиске путей к лучшему, более спокойному миру.

На меня произвели огромное впечатление те письма, которые я получал из Советского Союза, Соединенных Штатов Америки, Австралии, Европы, из Азии и Африки. От детей, женщин, мужчин, ветеранов. Важно подчеркнуть, что активно поднимала свой голос в этих письмах и молодежь всей планеты. Те, кому принадлежит будущее, кто вступает в жизнь, берет на свои плечи ответственность за судьбы мира.

Теперь о самой встрече.

Немалое место на ней заняли беседы с Президентом Рейганом с глазу на глаз. Только что, прощаясь с Президентом США, мы хотели подсчитать, сколько же раз мы встречались наедине. Остановились на цифре пять-шесть раз. Как правило, это были часовые беседы. Иногда и более. Это не просто арифметика. Встречи были откровенными, продолжительными, острыми, в отдельные моменты чрезвычайно острыми. И тем не менее, как мне кажется, в определенной степени и продуктивными. На них, конечно, ушло значительно больше времени, чем планировалось. Я бы сказал, что они заняли основное время этих двух дней.

Это позволило обсудить широкий круг проблем, глядя друг другу в лицо. Беседы шли на политическом языке, открытом, прямом, и я думаю, это имело не только большое, но, я бы сказал, решающее значение.

Прежде всего, именно на этих беседах, а также на пленарных заседаниях, в широких контактах всех членов делегации, экспертов на соответствующих уровнях, — а они были представлены с советской и американской сторон авторитетными людьми, известными не только в наших странах, но и в мире, — все это вместе взятое позволило за двое суток проделать серьезную работу.

Мы представили Президенту свои соображения, свою оценку обстановки в мире. Отправная точка нашего анализа такова: за последние десятилетия в мире произошли кардинальные перемены, которые требуют нового подхода, свежего взгляда на многие вещи во внешней политике. Для нынешней международной ситуации характерна очень важная особенность, которую и мы, и Соединенные Штаты Америки должны учитывать в своей внешней политике. Я имею в виду вот что. В нынешних условиях речь уже идет не только о противостоянии двух общественных систем, но и выборе между выживанием и взаимным уничтожением.

Иначе говоря, самим объективным ходом мирового процесса вопросы войны и мира, вопросы выживания поставлены в центр мировой политики. Я хочу подчеркнуть, что специально употребляю слово «выживание» не для того, чтобы драматизировать обстановку, нагонять страх, а для того, чтобы мы все глубоко почувствовали и осознали реальности сегодняшнего мира.

Проблема войны и мира является первоочередной, жгучей, затрагивающей интересы всех нас, живущих на земле. Я бы подчеркнул, что она выдвинулась в центр мировой политики. Уходить от поиска решений этой животрепещущей проблемы мы не можем. Мы в этом убеждены. Такова воля советского народа, такова воля американского народа, всех народов. Это во-первых.

Во-вторых. Мы еще обратили внимание американской стороны на следующие обстоятельства, о которых мне приходилось уже говорить. Это настолько важные обстоятельства, и мы им придаем настолько серьезное значение, что сочли необходимым об этом вновь сказать на встрече в Женеве. А именно: ведь это факт, что уже сейчас нам очень трудно завязать продуктивный диалог и переговоры по вопросам прекращения гонки вооружений и ядерного разоружения. Завтра это будет сделать еще труднее.

Вот почему нужна была встреча, нужен был ответственный диалог. Все мы подошли к черте, у которой надо остановиться, оглядеться, одуматься, и на основе реальностей, на основе широкого подхода к определению национальных интересов решить, что делать дальше в мире. В ходе встреч и бесед мне хотелось понять, какова же позиция по этому кардинальному вопросу — вопросу войны и мира — нынешней американской администрации.

Мы все начитались многого на этот счет. Да и вы, журналисты, в общем-то, тоже немало сказали по этому поводу. Но для тех, кто принимает решения, важно понять изначальный, исходный пункт формирования политики партнера, исходный замысел внешней политики нынешней американской администрации. Потребовалось много работы, много усилий, чтобы непредвзято, с большой ответственностью, с широким взглядом оценить все и найти ответ на этот очень важный вопрос.

Этот анализ показал, что при всем различии подходов сторон к оценкам, которые были обнаружены при этой серьезной и нужной работе — не проделав ее, нельзя было ехать на встречу, — мы увидели, что у нас есть, как мне кажется, то общее, что может быть отправным пунктом улучшения советско-американских отношений: это понимание того, что ядерная война недопустима, что ее вести нельзя, и в ней не может быть победителей. Эта мысль не раз высказывалась и с нашей стороны, и с американской. Из этого следует вывод, что центральная проблема в отношениях между нашими странами на современном этапе — это проблема безопасности. Мы решительно выступаем за то, чтобы были достигнуты соглашения, обеспечивающие одинаковую безопасность для обеих стран.

Мы представляем себе, что именно на этой основе станет возможным последовательное укрепление взаимного доверия, общее оздоровление политической атмосферы, в которой можно надеяться на развитие политического диалога, на плодотворное обсуждение экономических, гуманитарных проблем, проблем контактов, взаимной информации. Здесь ключ к проблеме сохранения жизни на земле, к изменению атмосферы в сторону доброжелательства.

Президенту мы сказали, что не стремились и не будем добиваться военного превосходства над США. Более того, я попытался не раз наедине и на пленарных заседаниях высказать наше глубокое убеждение в том, что меньшая безопасность Соединенных Штатов Америки по сравнению с Советским Союзом была бы нам невыгодна, так как это вело бы к недоверию, порождало нестабильность. Мы рассчитываем на аналогичный подход США в том, что касается нашей страны. В то же время мы сказали Президенту, что ни в коем случае не допустим, чтобы США получили военное превосходство над нами. Мне думается, это логичная постановка вопроса. Обеим сторонам надо бы привыкнуть к стратегическому паритету как естественному состоянию советско-американских отношений. И уж если о чем и вести речь, то это о том, как взаимными усилиями понизить уровень этого паритета. Иначе говоря, осуществить реальные меры по сокращению ядерных вооружений на взаимной основе. Вот поле деятельности, достойное руководителей таких великих государств, как Советский Союз и Соединенные Штаты Америки, да и других руководителей государств, ибо это общий наш вопрос.

Но из этого вполне логично вытекает и следующий вывод принципиального значения. Никто из нас — ни Соединенные Штаты Америки, ни Советский Союз не должны ничего делать такого, чтобы открыть двери для гонки вооружений в новых сферах, конкретно в космосе. Если бы были открыты двери для оружия в космос, то масштабы военного соперничества неизмеримо возросли, и гонка вооружений приняла бы — это в определенной степени можно уже сейчас предсказать — необратимый характер, и она вышла бы из-под контроля. У каждой стороны в этом случае на любой момент было бы ощущение, что она в чем-то проигрывает, и она стала бы лихорадочно искать все новые и новые способы ответа, а это все подстегивало бы гонку вооружений, и уже не только в космосе, но и на Земле, ибо ответы необязательно должны быть в той же сфере. Они должны быть просто эффективными.

Я рассуждаю так, как я рассуждал, беседуя с Президентом. Если сложится такая ситуация, то, повторяю, возможность соглашения о каком-то сдерживании военного соперничества, гонки вооружений станет весьма и весьма проблематичной. Хочу вернуться к тому, что я уже сказал: нынешнее время характеризуется тем, что мы подошли к определенной черте. И если по-настоящему ответственно не обдумать, не взвесить, то можно в результате неправильных, ошибочных выводов политиков прийти к таким шагам, которые обойдутся тяжелыми последствиями для всех народов.

Конечно, разногласия между нашими странами останутся. Сохранится и соперничество. Но надо сделать так, чтобы оно не переходило рамки дозволенного, не вело к военной конфронтации. Пусть каждая из общественных систем доказывает свои преимущества путем примера.

Мы хорошо себе представляем не только слабые, но и сильные стороны американского общества, других развитых стран. Мы знаем их достижения и их потенциал. Естественно, мы лучше знаем наши собственные возможности, в том числе и нереализованные возможности. Словом, мы за соревнование с США, за соревнование активное. Сама история, а не просто теоретические прикидки и рассуждения, подтвердила жизненность политики мирного сосуществования.

Многое в развитии взаимоотношений между СССР и США зависит от того, как каждая из сторон воспринимает окружающий мир. Здесь, как нам представляется, особенно важно иметь четкое понимание исторических реальностей, учитывать их при формировании политики. В данном случае имею в виду и советское, и американское руководство.

Сегодняшний мир — это очень многоликая совокупность суверенных стран, народов, у которых свои интересы, свои стремления, своя политика, традиции, мечты. Многие из них только вышли на дорогу самостоятельного развития. Их первые шаги происходят в невероятно трудных условиях, оставленных от колониализма, от иностранной зависимости. Одни из них, добившись политической самостоятельности, хотят обеспечить себе самостоятельность экономическую. Они видят, что у них есть ресурсы, рабочие руки, то есть то, что в соответствующем трудовом процессе может обеспечить им лучшую жизнь. Это же огромные континенты. Естественно желание каждого народа реализовать свое суверенное право и в политической сфере, и в экономической, и в социальной.

Кому-то эта политика нравится или не нравится, но она отражает внутренние процессы каждой данной страны, интересы того или иного народа, которому и принадлежит суверенное право. Право выбора — выбора пути, системы, методов, форм, выбора друзей. Это право каждого народа. Если это не признавать, не знаю, как можно строить тогда международные отношения.

Когда в декабре прошлого года я был в Англии, на память пришло выражение Пальмерстона. Я запомнил это выражение, когда изучал на юридическом факультете Московского университета международные отношения. Пальмерстоном было сказано, что у Англии нет вечных друзей и нет вечных врагов, а есть только вечные интересы. Я тогда

[Окончание на 4-й стр.].

Пресс-конференция М. С. Горбачева

(Окончание. Начало на 3-й стр.).

Маргарет Тэтчер сказал, что согласен с этим. Но если Пальмерстон и Вы, нынешний политический руководитель Англии, признаете, что у вас есть такие интересы, то должны признать, что и другие народы, и другие страны имеют свои интересы.

Когда на международной арене выступают около двухсот государств, то каждое из них стремится реализовать свои интересы. Но в какой степени они реализуются? Это зависит от учета интереса других на основе сотрудничества. А считать так, что весь мир —это чья-то вотчина — мы такой подход отвергаем. Говорили это мы всегда — и десять лет назад, и сегодня говорим, и завтра будем это говорить. У нас здесь нет двойной политики. Мы ведем политику честную, открытую. Так действуем, так будем действовать впредь.

Напряженность, конфликты в регионах и даже войны между различными государствами в том или ином конце мира уходят своими корнями и в прошлое, и в сегодняшние социально-экономические условия этих стран и регионов. Представлять дело так, будто все эти узлы противоречий есть порождение соперничества между Востоком и Западом, не только не правильно, но и крайне опасно. Об этом я сказал Президенту и американской делегации.

Если, например, сегодня Мексика, Бразилия и ряд других государств не могут платить не только долги, но и проценты по ним, то можно себе представить, какие процессы происходят в этих странах. Это может накалять обстановку, привести к взрыву. И что, тогда опять будут говорить о «руке Москвы»? Но нельзя же так безответственно выходить с такими суждениями по таким вопросам перед миром! Эти банальности еще проходят где-то, но они недопустимы, и особенно на таких встречах, как у нас. Поэтому мы сразу сказали: давайте банальности друг другу не говорить. Их было много сказано накануне, в ходе подготовки встречи. Схватка была подходящая, и не без вашей журналистской помощи.

Конечно, Советский Союз и Соединенные Штаты — две могущественные державы с глобальными интересами, со своими союзниками и друзьями. У них есть свои приоритеты во внешней политике. Но советское руководство видит в этом не источник конфронтации, а, скорее, источник повышенной, особой ответственности Советского Союза и Соединенных Штатов Америки, их руководителей за судьбы мира. Так мы понимаем дело. Конечно, мы можем спорить о положении дел в том или ином районе мира. Наши оценки будут различны, зачастую противоположны, особенно когда дело касается тех или иных событий, причин тех или иных конфликтов. В принципе, мы не против обсуждения тех или иных региональных проблем в плане поисков путей содействия их урегулированию. Мы об этом говорили и условились с Президентом продолжать совместные усилия, что нашло отражение в итоговом совместном заявлении. Но при этом мы все время подчеркиваем — и сейчас я об этом хочу сказать — без какого-либо вмешательства во внутренние дела других государств. Такова наша концепция советско-американских отношений, с которой мы пришли на встречу и которую мы развернули перед Президентом, перед всей американской делегацией. Она была представлена в более развернутом виде, но суть ее я постарался вам здесь изложить.

Мы считаем, что улучшение советско-американских отношений вполне возможно. Накопилось много проблем, я бы сказал, целые завалы, которые надо расчищать. У советского руководства есть политическая воля к тому, чтобы эту работу делать. Но она должна проводиться совместно с американской стороной. Известно, что, когда у геологов или шахтеров случаются завалы и они оказываются в критической ситуации, то спасательные бригады идут навстречу друг другу, чтобы спасти людей.

Для того чтобы спасти наши отношения от нарастания напряженности, от того, чтобы они не двигались в сторону конфронтации и чтобы повернуть их в нормальное русло, к оздоровлению, эту работу надо вести совместными усилиями. Мы готовы к этому. Я сказал Президенту США, что будет большой ошибкой, если мы не используем появившийся шанс для того, чтобы повернуть ситуацию в советско-американских отношениях в сторону нормализации. А это значит — к улучшению обстановки в мире в целом.

Хочу еще раз вернуться к главному вопросу, который явился как бы стержнем встречи в Женеве. Не было ни одного заседания, ни одной встречи наедине, где бы не занимали центральное место вопросы войны и мира, контроля за разоружением. Это — стержень женевской встречи. Мы объяснили американской стороне, что программа «звездных войн» не просто даст импульс гонке всех видов вооружений, но и положит конец всякому сдерживанию этой гонки. В ответ нам снова и снова говорили о якобы оборонительном характере широкомасштабной системы противоракетной обороны с элементами космического базирования. Нам говорили: что же вы после Женевы скажете своему народу, если вы отказались от того, чтобы ввести сокращение наступательных вооружений? На этот счет ответ у нас был таков, я его повторяю: это не так. Мы готовы к радикальному сокращению ядерного оружия при условии, если будет закрыта наглухо дверь для разворачивания гонки вооружений в космосе. При этом условии мы готовы пройти первый этап на основе применения 50-процентного принципа сокращения ядерных вооружений, а затем, привлекая другие ядерные державы, идти дальше по пути радикального сокращения.

В определенной части мира, может быть, даже у некоторых политических деятелей, в журналистских кругах, есть вроде, так сказать, определенная позитивная реакция на СОИ. Она, дескать, является оборонительным оружием, неким щитом. Это совершенно не так. Ведь по сути дела с учетом того, что уже сейчас в мире накоплены горы оружия, идет гонка вооружений, и мы не можем никак справиться с этим процессом, взять его в руки, обуздать и пойти вспять, а нам США предлагают в этой сложнейшей ситуации открыть соревнование в космосе. Кто может дать гарантию, что мы тогда вообще сможем организовать какие-то продуктивные переговоры? Думаю, здравомыслящий человек не может. Американской стороне не хочется признавать, что СОИ — это вывод оружия в космос. Но это же оружие. Оно будет волнами — американское, советское оружие — летать над головами людей. Все мы будем взирать на такое небо и ожидать, что оттуда свалится. Давайте себе представим — и мы это сказали американской стороне, — к каким последствиям приведет пусть даже случайное столкновение в космосе. Скажем, что-то отделилось от ракеты, пошла, так сказать, головная часть, а несущая часть отвалилась и столкнулась с какой-то группировкой этого космического оружия. Пойдут сигналы, это может быть воспринято чуть ли не как попытка с другой стороны — я в данном случае даже не говорю с нашей или с чьей, — как сигнал к тому, что предпринимается попытка уничтожить это оружие. Включаются все компьютеры, а политики вообще ничего не могут в этом случае предпринять разумного. Что же, мы окажемся во власти этих событий? Много картин можно нарисовать. Я сказал Президенту США: мы чувствуем, что эта идея его захватила как человека, и мы это в какой-то мере можем понять. Но его позиция как политика, отвечающего за такое мощное государство, за вопросы безопасности, нам в этом деле непонятна. Мы думаем, что после наших бесед американская сторона взвесит самым ответственным образом все то, о чем мы говорили на эту тему.

Мы видим, что на встрече еще раз выявилось, что американцам не нравится наша логика, а мы никак не можем обнаружить логики в их рассуждениях. Говорят, верьте нам, что если американцы первыми реализуют СОИ, то они поделятся с Советским Союзом. Я сказал тогда: г-н Президент, призываю Вас, поверьте нам, мы уже об этом заявили, что не применим первыми ядерного оружия и не нападем на Соединенные Штаты Америки. Почему же вы, сохраняя весь наступательный потенциал на земле и под водой, еще собираетесь развернуть гонку вооружений в космосе? Вы нам не верите? Выходит, не верите. А почему мы вам должны больше верить, чем вы нам? Тем более у нас есть основания не верить вам, поскольку мы приглашаем не лезть в космос и заняться разоружением на Земле. Вот это все понятно каждому человеку.

В общем, хотелось бы надеяться, что это — не последнее слово американской стороны. Разговор с Президентом был основательным, мы выслушивали внимательно аргументы друг друга, зафиксировали все это. Если США найдут волю и решимость заново подумать и оценить все губительные аспекты и последствия программы «звездных войн», то откроется путь для конструктивного решения проблем международной безопасности и прекращения гонки вооружений. Когда я говорю об этом, то имею в виду, что это касается и проблем контроля. Вокруг этой проблемы строится множество спекуляций, причем позиция СССР заведомо искажается. Но правда состоит в том, что Советский Союз открыт для контроля. Если будет достигнута договоренность о запрещении выводить оружие в космос, мы готовы на взаимной основе открыть наши лаборатории для контроля такой договоренности. А нам предлагают, вроде бы: давайте откроем лаборатории и будем контролировать, как идет гонка вооружений в космосе. Наивность это, да и исходный пункт — порочный и неприемлемый.

Если и американская сторона прекратит любые испытания ядерного оружия, и мы заключим соглашение об этом, то опять же с нашей стороны не будет никаких проблем с контролем, включая международный контроль.

Если обе стороны согласятся сократить ядерное оружие на 50 процентов, то, конечно, надо же контролировать процесс сокращения, и мы заинтересованы в этом ничуть не меньше, чем американцы.

Хочу буквально два слова сказать, что на этой стадии выявились различия в позициях в отношении к 50-процентному сокращению ядерного оружия. У нас есть замечания к представленному американцами проекту, у американцев есть замечания к нашим проектам.

Но мы не драматизируем эти различия и готовы искать взаимоприемлемого решения. В случае, конечно, если не начнется гонка вооружений в космосе. Предложения двух сторон являются базой для поиска взаимоприемлемых решений. Тут возможны компромиссы, потребуется время, прояснение ситуации. Мы готовы искать эти решения, исходя из того основополагающего принципа, что мы не стремимся добиться военного превосходства и мы за равную безопасность.

На встрече состоялся обмен по проблемам гуманитарного порядка. Результатом этого явились соответствующие соглашения, отраженные в совместном заявлении. Напомню, что удалось прийти к договоренности по некоторым вопросам двусторонних советско-американских отношений, достигнуто согласие о расширении контактов в научной, культурной областях, в области просвещения и информации. Шире будет обмен учащимися, телевизионными программами, спортивными делегациями. Достигнута принципиальная договоренность заключить соглашение об авиационном сообщении. По-моему, из Москвы есть информация, вроде бы вчера и эта проблема снята.

Хотел бы обратить ваше особое внимание на то, что решено совместно обратиться к ряду других государств относительно сотрудничества в области термоядерного синтеза. Это очень интересная идея. Ее осуществление может открыть новую страницу чрезвычайно важной области — обеспечение человечества, по существу, неисчерпаемым источником энергии. Вот поле для совместной деятельности. И кстати, тут нужны и огромные усилия ученых, и огромные усилия техники, новые решения технологии — все это будет двигать технический прогресс и технологию.

С точки зрения политических итогов и последствий встречи важно, как мне кажется, учитывать еще один фактор. Мы стали свидетелями крупного политического эффекта встречи. Она выявила и активизировала интерес мировой общественности к проблемам советско-американских отношений, к опасности гонки вооружений, к необходимости нормализации обстановки.

Не могу не сказать в этой связи о нескольких эпизодах. Позавчера нашу миссию посетила группа лидеров пацифистских движений США во главе с видным политическим деятелем Джесси Джексоном. Хотел бы сказать, что мы видели и видим в них достойных, уважаемых американских граждан, представляющих миллионы жителей США, которые подписали обращение к Президенту Рейгану и ко мне с пожеланием успеха встречи и конкретными предложениями по укреплению мира, включающими призыв прекратить ядерные испытания.

Приехали в Женеву американские ветераны войны — участники встречи на Эльбе, были здесь в эти дни представители многих общественных организаций других стран, в том числе детских организаций. По моей просьбе она была принята в советской делегации. Это была волнующая встреча. Я уже не говорю о том, что мы постоянно ощущали мощную поддержку и солидарность наших социалистических друзей, неприсоединившихся стран. Еще до встречи лидеры шести государств — Индии, Мексики, Аргентины, Танзании, Греции, Швеции — обратились с предложением о замораживании всех видов ядерного оружия. Мы высоко ценим их инициативу. Большая группа лауреатов Нобелевской премии выдвинула предложения, под которыми я готов был подписаться сразу, кроме одного. Там было одно такое пожелание или требование: не уезжать из Женевы, пока не договоритесь. Рискованно дать согласие на это. Можно тогда не скоро вернуться на Родину. Сейчас я уже думал бы иначе. Я бы, наверное, и под этим пунктом подписался.

Уважаемые господа, дамы, товарищи, на крутых переломных этапах истории, бывает, просто как воздух нужны моменты истины. Слишком опасной из-за усилившейся гонки вооружений стала международная ситуация и слишком много на этот счет плетут небылиц, запугивая людей. Возникла реальная необходимость в том, чтобы развеять этот туман, делом проверить слова. Лучше, чем с помощью прямого разговора, такого, который обычно предполагает встреча на высшем уровне, особенно имея в виду наши государства с учетом их роли и ответственности в мире, этого не сделаешь. Здесь обсуждение проблем переводится в новую плоскость, когда уже невозможно прятаться от правды. Итак, когда мы говорим об общих итогах встречи, то едва ли будет правильной какая-то однозначная оценка. Конечно, было бы куда лучше, если бы в Женеве мы достигли согласия по главной узловой проблеме — по прекращению гонки вооружений. Этого, к сожалению, не произошло.

Американская сторона пока оказалась не готовой к крупным решениям. Но я думаю, в целом этот процесс и нельзя было в эти два дня решить, даже если бы он пошел и на такой волне. У нас есть механизм. Но в то же время состоявшаяся встреча слишком важное событие, чтобы ее можно было оценивать какими-то упрощенными категориями. Она позволила яснее понять характер наших разногласий, снять, я по крайней мере так думаю и надеюсь, некоторые предвзятые оценки в отношении СССР и политики его руководства, убрать часть накопившихся предрассудков. Это может благотворно повлиять на дальнейший процесс развития событий. Доверие восстанавливается не сразу. Это нелегкий процесс. Мы со вниманием отнеслись к заверениям американского Президента, что США не стремятся к превосходству и не хотят ядерной войны. Мы искренне желаем, чтобы эти заявления были подтверждены делом.

Хотелось бы рассматривать встречу как начало диалога с целью добиться перемен к лучшему и в советско-американских отношениях, да и в мире вообще. И в этом смысле я бы оценил встречу как создающую возможности для продвижения вперед.

Такова в общих чертах наша оценка итогов и значения женевской встречи. И это мне дает основания, покидая гостеприимную Женеву, смотреть в будущее с оптимизмом. Здравый смысл должен восторжествовать. До новых встреч.

Далее М. С. Горбачев ответил на вопросы журналистов.

The Party's Theoretical Banner

By Prof. **Genrikh VOLKOV**, D. Sc. (Philosophy)

Commenting on the draft of the gotha program Engels wrote that a Party program «is after all a banner publicly raised, and the outside world judges the party by it». Marx and Engels. and also Lenin in their wake, always advocated uncompromising ideological purity and «political innocence» of the principles which must guide the party in its entire activity and which underlie its program.

Let us recall how uncompromisingly and fiercely Lenin fought to uphold the accuracy of ideological principles in the drafts of the First and Second Party Programs and to detect the slightest deviations from them. Every Party Program has defined the level attained in the economic development of the country and the whole world, and recorded the social and political situation, the alignment of the class forces, and the proletarian movement's level of maturity. This analysis has provided precise guidelines for the Party's strategy and tactics and formulation of the immediate as well as the long-term, ultimate goals and tasks of the Party.

The First and Second Party Programs were adopted with Lenin's immediate and most active participation. The First Program, passed in 1903. rallied the working people of Russia for a struggle to overthrow czarism, and then capitalism. This Program was implemented in the historically shortest period of time. A worker-peasant state came into existence and the building of a new world began.

Having adopted the Second Program in 1919, the Party set itself the task of building socialism. This unprecedented objective was likewise fulfilled in the shortest possible time thanks to the Soviet people's unheard-of labor heroism. The greatest economic, social and political changes were carried into effect. Socialism, which the finest minds of mankind in history had dreamed of, became a reality.

The Third Party Program, adopted at the 22nd Congress in 1961, put these transformations on record and mapped out specific paths of communist construction.

A quarter of a century has passed since then. Tremendous work sed since then.

SOCIALISM — FOR PEOPLE

The country, as the draft of the new wording of the Program points out, has entered the stage of developed sovialism. This means that our social system is already developing on its own foundation: on the basis of socialist social relations which have asserted themselves fully and for good countrywide. But this does not mean that all the advantages of socialism have already been realized in full and exhausted.

In the new draft these decisive advantages of socialism vis-a-vis capitalism are formulated in the following way.

Socialism is a society inscribed on whose banner are the words «Everything for the sake of man, everyting for the benefit of man». It is a society in which:

— the means of production are in the hands of the people, an end has been put forever to exploitation of man by man, social oppression, the power of a privileged minority, and to the poverty and illiteracy of millions of people;

— the broadest vistas have been opened for the dynamic development of productive forces according to a plan. Scientific and technical progress brings not mass unemployment but steady growth in prosperity for the entire people;

— an equal right to work with fair remuneration in line with the principle «From each according to his abilities, to each according to his work» is ensured, the population enjoying such social boons as free medical services and education, and housing for a minimum of rent;

— the inviolable alliance of the working class, the collective-farm peasantry and the intelligentsia has been asserted, women are granted genuine equal rights with men, the younger generation is offered a firm future career, and social security for labor veterans is guaranteed;

— national inequality is abolished, and the factual and juridical equality, friendship and brotherhood of all nations and ethnic groups has been established;

— genuine democracy — power exercised for the people by the people — has been established and is developing, ensuring ever more extensive and equal participation of citizens in the management of production, social and state affairs;

— the ideas of freedom, human rights and dignity of the individual contain real substance, and unity of rights and duties is ensured, whereby uniform laws and norms of morality, and a single discipline exist for each and all;

— the truly humanistic Marxist-Leninist ideology is dominant, the popular masses are given access to all sources of knowledge. An advanced culture has been created absorbing the best in world culture;

— a socialist way of life has been formed on the basis of social justice, collectivism and comradely mutual assistance giving working people confidence in the future, spiritually and morally elevating them to creators of new social relations and their own destiny.

Socialism is a society whose thoughts and deeds in the international arena are directed at supporting the striving of peoples for independence and social progress, and is subordinated to the main task of preserving and consolidating peace.

Now the agenda contains the task of the utmost and all-round improvement of socialist society, of fuller and more effective utilization of its possibilities and advantages.

All this makes it necessary to formulate and formalize new propositions and specify old ones of the Program. The international situation also called for more precise guidelines in the Party's Program. There was a need to mold a new understanding of the changes in the alignement of forces that have taken place both on the class and social plane and around the struggle for the affirmation of the principles of peace as the universal norm of inter-state and all international relations.

CONTINUITY AND INNOVATION

In drafting a new wording of the Program the Party was quided by two dialectically combined principles which have always distinguished Marxist-Leninist thought. On the one hand, there is the principle of **continuity** in the Party's basic, cardinal theoretical directives. We can easily assure ourselves now that practice has corroborated their inviolability. Therefore the main theoretical and political tenets of the Third Program remain in force in the new wording as well.

On the other hand, Marxism-Leninism is a constantly developing doctrine which specifies and renews its conclusions and principles according to new realities. Consistency and continuity in theory do not reject but, on the contrary, presuppose its creative development and enrichment with new propositions. In the quarter of a century that has elapsed since the adoption of the Party's Third Program it has become clear to us what propositions have not stood the test of time and what conclusions and formulations need specification.

Among the things that have not proved themselves, for example, was the desire to outstrip the natural course of events, to reach a communist society in one dash. and to minimize the significance and scale of the most complicated problems that have to be solved on the way to communist construction. Some specific calculations of the growth rates of the national income, labor productivity and living standards have not justified themselves either. A tendency for these rates to lower has been revealed of late, as has been openly emphasized in Party documents. This tendency must be resolutely broken. This is the direction taken by the new wording of the Party's Program. «In the whole of this work», stressed Mikhail Gorbachov, «we proceeded from the Leninist principles of building the Party Program. It should be an exact formulation of the real process, explicitly spelling out the main views and political objectives, be free of excessive detail, groundless fantasy and bookish subtleties, and of a game of defintions. The Program is an explicit and precise statement of what the Party wants to achieve and is working for».

ACCELERATION CONCEPT

This directive was taken as the basis for drafting a new wording of the Program and found its embodiment in it. The draft of the new wording gives a strictly realistic and scientifically balanced analysis of both our indisputably outstanding achievements and the difficulties that are yet to be overcome on the way to a **qualitatively new state** of our society. The main means, the main direction of this movement has likewise been defined as accelerating our society's socioeconomic development. The latest documents of the Party put forward and substantiated a **developed concept** of this acceleration. This concept is recorded in an integral shape in the new wording of the Program.

First and foremost, it clearly defineates the perspective toward which our society is advancing: a detailed definition of communism is given. This definition is not at variance with that given in the Third Program. However, the draft emphasizes that there is no sharp dividing line between socialism and communism: the development of socialism, an ever fuller discovery of its possibilities and advantages, and consolidation of the general communist principles characteristic of it is what is meant by the actual advance of society to communism.

Calling attention to the inadmissibility of voluntarist attempts to go ahead to fast objective laws of society's development, the draft proceeds from the assumption that no delay in effecting ripe transformations must be permitted. The Party takes into account the fact that in the seventies and the early eighties there were certain unfavorable trends and difficulties alongside indisputable successes in the country's development. They were due, in considerable measure, to a fialure to assess in time and in the right way changes in the economic situation and the need for profound change in all spheres of life, and a failure to display the necessary persistence in making such change.

Accelerating socioeconomic development is an urgent objective necessity and, at the same time, the strategic course of the Party. The draft describes in detail the profound changes which must take place in the material and technical basis due to the achievements of the scientific and technological revolution, in the improvement of social relations, in the content and character of labor, in the material and cultural conditions of people's life, and in activating the entire system of political, social and ideological institutions.

A TURN IN THE ECONOMY

The draft naturally proceeds from the crucial role of the economy in society's life. A sharp turn is to be made toward the intensification of production, and every enterprise and every branch is to be reoriented to fuller and top-priority use of qualitative factors for economic growth. The **country's production potential** should be doubled and radically and qualitatively renewed by the end of the year 2000. Labor productivity is to be increased 130-150 per cent in the coming fifteen years as just a beginning for approaching the frontiers necessary for a communist society.

The growth of the productive forces and their qualitative transformation must be accompanied by corresponding changes in production relations which is indispensable for resolving the non-antagonistic contradictions arising between them in due time. As before, the Party will keep in the focus of its attention the tasks of consolidation and enhancement of public ownership of the means of production, raising the level of socialization of production and its organization according to plan, and improving the forms and methods of realizing the advantages and possibilities offered by social ownership.

TOWARD FULL PROSPERITY AND FREE DEVELOPMENT FOR ALL

The development of new machinery and technologies and the raising of economic efficiency is for us, communists, not an end in itself. Everything that is being done and created by the working people is done for the sake of the working people and for their benefit. People are the key factor advancing social and economic progress. And people are also the supreme goal of this progress. The draft cites Lenin's famous words that communist construction means movement toward achieving **«full** wellbeing and free, **all-round** development for all the members of society».

The CPSU sets itself the task of ensuring such a level and structure of consumption of material, social and cultural boons to meet to the fullest degree possible the aim of molding a harmoniously developed, spiritually rich individual, and creating the necessary preconditions for the fullest realization of the abilities, gifts and talents of Soviet people in the interests of society. In just the next fifteen years it is planned to double the volume of resources channeled into meeting the requirements of the population.

The principle «From each according to his abilities, to each according to his work» will likewise be perfected to stimulate the creative activity of every working person to the maximum, giving him or her at the same time the possibilities for ever fuller satisfaction of their requirements and for the development of their capabilities. As social wealth grows the size of minimum wages will increase and the policy of reducing taxes on the population will be continued. There will be accelerated growth and improvement of social consumption funds called upon to smooth out the distinction objectively inevitable under socialism in the material standing of individual citizens, families and social groups, in evening out socioeconomic and cultural conditions for the upbringing of children and promoting an end to low incomes for individual groups in the population. The Party considers as a matter of special social significance an accelerated solution of the housing problem to ensure that by the year 2000 practically every Soviet family has access to a housing unit — an apartment or individual house. Many other important measures are also envisaged.

The Party's strategic line in the development of the political system consists in advancing Soviet democracy and increasingly promoting the people's socialist self-government. This means a desire for administration not only to be exercised in the interests of the working people but to become the concern of the working people themselves who, to use Lenin's words, should know no authority except the authority of their own unity.

These transformations in all areas will bring about a qualitatively new state in society, which can easily be defined as «integral socialism», to use Lenin's phrase, fully revealing the enormous advantages of the new system in all spheres of life.

PEACE POTENTIAL

In the past quarter of a century considerable changes have taken place in the world situation which is witnessing a confrontation between the forces of peace and socialism, on the one hand, and the forces of imperialism, militarism and reaction, on the other. The draft of the wording of the Program gives a clear-cut anasysis of the alignment of these forces, as well as the trends which are more and more cogently coming to the fore.

This is the further strengthening of existing socialism's positions, the growth of its prestige and influence; the growing role of the masses in the struggle for the rejuvenation of life on the principles of equality and justice. On the other hand, it is the growing opposition to changes in the world from the reactionary aggressive forces of imperialism. It is the strengthening of the **peace potential** bringing together the socialist countries, the international working-class and communist movement, as well as dozens of newly independent states and broad antiwar democratic movements.

As its program directions the CPSU asserts an unflinching desire for peace, for ending the arms race and then eliminating these arms, and for the peaceful coexistence of all nations. This approach alone will enable the «planet of people» to survive, avoid nuclear holocaust, and give impetus to a new development of civilization.

The new initiatives of the CPSU and the Soviet Government aimed at ridding humanity of the ruinous militarist course of development are widely known. These initiatives find ever greater recognition all over the world.

The new wording of the Program orients the Party toward further struggle for peace and peaceful coexistence, for the cohesion and solidarity of the working people in all countries.

That is why it has rightfully become known as a **Program of communist creativity and peace.**

з кніжнай паліцы

СТАРОНКА ГІСТОРЫІ НАРОДА

Вялікае значэнне для вывучэння беларускай літаратуры і гісторыяграфіі маюць беларуска-літоўскія летапісы, гэта значыць, летапісы, якія складаліся на беларускай мове і былі агульнадзяржаўнымі для Вялікага княства Літоўскага, большасць насельніцтва якога, як вядома, складалі нашы продкі. Да гэтых летапісаў звяртаюцца сучасныя беларускія вучоныя і пісьменнікі. Напрыклад, К. Тарасаў у сваіх кнігах «Дзень рассеяння» і «Памяць аб легендах» творча выкарыстаў летапісныя звесткі. Хоць гэтыя летапісы вывучаюць і выдаюць даследчыкі ўжо больш за паўтара стагоддзя, далёка не ўсё ў гісторыі летапісаў ясна і зразумела. Таму з цікавасцю былі сустрэты грамадскасцю два тамы «Полного собрания русских летописей» (яны ўбачылі свет у выдавецтве «Наука» ў 1975—1980 гадах), якія ахапілі 17 вядомых сёння беларуска-літоўскіх летапісаў. Абодва тамы падрыхтаваў да друку доктар гістарычных навук Мікола Улашчык.

Нядаўна чытачы атрымалі яшчэ адну кнігу гэтага вядомага археографа і гісторыка Беларусі — яго манаграфію «Введение в изучение белорусско-литовского летописания». Яна абагульняе крыніцазнаўчыя даследаванні вучонага, якія ён вёў шмат гадоў. Дакладна разабраўшы працы сваіх папярэднікаў, аўтар кнігі слушна давёў, што далёка не ўсе пытанні нашага летапісання вырашаны, хоць да іх часта звярталіся даследчыкі, сярод якіх вылучаюцца ў апошнія дзесяцігоддзі М. Ючас і В. Чамярыцкі. «Занадта шмат узнікае пытанняў, звязаных з летапісамі, — адзначае М. Улашчык, — і занадта мала даследаваная гісторыя Беларусі і Літвы, каб напісаць адносна поўную абагульняючую працу па гэтай тэме». Таму аўтар, не прэтэндуючы на вычарпальны разгляд усіх праблем, сканцэнтраваў увагу на недастаткова вывучаных, але прынцыповых для даследчыкаў пытаннях мінулага Беларусі і Літвы.

Аўтар кнігі ўпершыню разгледзеў з пункту гледжання археаграфіі пятнаццаць беларуска-літоўскіх летапісаў, вядомых зараз навуцы. Некаторыя з іх («Хроніка Быхаўца» і «Летапіс Красінскага»), на жаль, загінулі, іншыя аўтар знайшоў у рукапісных аддзелах кнігасховішчаў (ленінградскі і краснаярскі спісы «Хронікі Літоўскай і Жмойцкай»). М. Улашчык старанна разгледзеў асаблівасці перадачы тэксту летапісаў у розных выданнях, выпадкі скажэнняў перапісчыкамі і публікатарамі асобных звестак, імён, геаграфічных назваў.

Асобна М. Улашчык разглядае летапісныя крыніцы вядомай «Хронікі» гісторыка XVI стагоддзя Мацея Стрыйкоўскага. Асаблівую цікавасць уяўляюць звесткі пра летапісную інфармацыю пра літоўскіх князёў Міндоўга і Вайшэлка. На аснове вывучэння тэксту М. Стрыйкоўскага аўтар прыходзіць да слушнага меркавання, што яшчэ ў XIII стагоддзі існаваў летапіс (які М. Стрыйкоўскі называў летапісам Вайшэлка Міндоўгавіча), створаны хутчэй за ўсё ў Навагрудку. Гэта абвяргае распаўсюджанае дасюль у гісторыяграфіі памылковае меркаванне аб тым, што звесткі пра Міндоўга і Вайшэлка былі нібыта запазычанымі складальнікам «Хронікі Быхаўца» з Іпацьеўскага летапісу.

Вельмі цікава разглядае М. Улашчык легендарную частку беларуска-літоўскіх летапісаў, менавіта легенду пра прыезд у Літву пяцісот сямей рымскай знаці на чале з родзічам імператара Нерона Палемонам, заснаванне імі літоўскага княства, а таксама звесткі пра захоп літоўскімі князямі беларускіх зямель, іх паспяховыя войны з татарамі. З фантастычнага апавядання пра прыезд рымлян у Літву вучоны здолеў выдзеліць рацыянальнае зерне, каб асвятліць гісторыю Беларусі і Літвы падчас супольнага стварэння іх народамі Вялікага княства Літоўскага.

М. Улашчык сумеў паказаць, што летапісцы слаба ведалі геаграфію самой Літвы (у якую нібыта прыбылі легендарныя рымляне), затое лепей ведалі геаграфію Беларусі, што легендарная генеалогія вялікіх князёў літоўскіх не супадае з дадзенымі Іпацьеўскага летапісу, што зноў сведчыць пра першапачатковасць гэтай генеалогіі, насуперак думкам пра першапачатковасць Іпацьеўскага летапісу.

У легендарнай гісторыі Вялікага княства Літоўскага найбольш значнае месца займае беларускі Навагрудак, дзе, па паданню, кіравалі прамыя нашчадкі Палемона аж да самых гістарычных персанажаў Міндоўга і Вайшэлка. Па дадзеных М. Улашчыка, легенда пра Палемона і яго нашчадкаў запісана ў Навагрудку, палітычная значнасць якога ў час яе запісу была вялікай. Аўтар даводзіць, што гэтая легенда была ўключана ў склад беларуска-літоўскіх летапісаў па ініцыятыве магната Станіслава Гаштольда, навагрудскага ваяводы XVI стагоддзя. У манаграфіі пераканаўча паказана, што летапіс вылучыў на першае месца не ўласна Літву, а Навагрудскае княства. Гэта становіцца зусім зразумелым, калі мець на ўвазе ўплыў, які аказала беларуская культура на літоўскіх феадалаў таго часу.

Дарэчы, можна лічыць цэнтрам усёй кнігі тыя месцы, дзе аўтар гаворыць пра выдатную ролю Навагрудка ў гісторыі стварэння Вялікага княства Літоўскага.

У апошняй главе кнігі аўтар разгледзеў гарадскія хронікі — адну з найменш вывучаных старонак беларускага летапісання. М. Багдановіч упамінаў адну з іх, якую герой яго верша — летапісец «спісвае ўсё ад слова і да слова з даўнейшых граматак пра долю Магілёва».

Галоўную ўвагу М. Улашчык удзяліў тут менавіта магілёўскім, а таксама віцебскім гарадскім хронікам. Калі на старонкі агульнадзяржаўных летапісаў, пра якія ён гаварыў вышэй, народ з яго надзённымі патрэбамі і клопатамі трапляў вельмі рэдка, то іншая справа з больш дэмакратычнымі па свайму характару гарадскімі хронікамі. У кнізе падрабязна разглядаецца не толькі змест гэтых хронік, але і біяграфіі іх аўтараў. Віцебскі летапіс складалі жыхары Віцебска Міхал Панцырны, Ян Чарноўскі, Гаўрыла і Стэфан Аверкі. Апошні ў 1768 годзе перапісаў працы сваіх папярэднікаў і зманціраваў іх у адзін сшытак. Хроніку Магілёва спачатку пісаў жыхар Магілёва Трахім Сурта, яго справу працягвалі чатыры пакаленні сям'і Трубніцкіх. Складальнікамі хронік былі даволі адукаваныя людзі. Так, Юрый Трубніцкі апроч беларускай і польскай моў ведаў лацінскую, рускую, украінскую, англійскую і магчыма —французскую.

Другую працу па гісторыі Магілёва — «Запіскі» напісаў Ігумен Арэст. Праўда, «Запіскі» — гэта хутчэй не летапіс, а спроба агляду гісторыі Беларусі з старадаўніх часоў да сярэдзіны XIX стагоддзя, хоць па форме «Запіскі» шмат у чым нагадваюць працы папярэднікаў Арэста.

Строга гаворачы, наўрад ці можна аднесці і дзве іншыя крыніцы, разгледжаныя ў манаграфіі, да летапісаў: уключаны ў «Запіскі» Арэста ананімны твор пра аблогу Старага Быхава ў сярэдзіне XVII стагоддзя і рукапіс «З дзённіка горада Слуцка» пра аблогу Слуцка ў тыя ж часы.

Па сутнасці, мы маем тут справу не з летапісамі, а з зусім іншай формай фіксацыі гістарычных фактаў, распаўсюджанай на Беларусі ў XVII стагоддзі — дыярыушамі, дзённікавымі нататкамі. Але разгляд іх у дадзенай манаграфіі зусім правамоцны, бо паказвае эвалюцыю гарадскога летапісання, сведчыць аб адаптацыі ў гарадскім асяроддзі новых відаў гістарычных крыніц, якія выцяснялі традыцыйныя летапісы.

У лік гарадскіх летапісаў М. Улашчык залічыў і твор па гісторыі Слуцка (нібыта XV стагоддзя), урывак з якога быў надрукаваны ў 1867 годзе і які цалкам прыведзены ў манаграфіі. Аўтар выказвае меркаванне, што гэты ўрывак адносіцца не да XV, а да XVI стагоддзя. Строга кажучы, гэты твор, мяркуючы па ўрыўку, не з'яўляецца гарадскім летапісам. Сам аўтар манаграфіі заўважае, што хутчэй за ўсё гэта не гарадскі летапіс, а фрагмент нейкага іншага твора, прысвечанага князям слуцкім.

Новая кніга М. Улашчыка разлічана на сучасны ўзровень адукаванага чытача, які не прымае на веру дэкларатыўныя сцвярджэнні, а верыць сістэме лагічных доказаў, што абапіраюцца на гістарычныя факты. Гэтая сістэма ў кнізе М. Улашчыка дапамагае чытачу разам з аўтарам праходзіць няпросты шлях крыніцазнаўчага аналізу летапісаў—ад прачытання і ўсведамлення тэксту, які захаваўся ў арыгінале, або аднаўлення арыгінала па тэкстах, што захаваліся ў некалькіх відах і рэдакцыях, да вытлумачэння летапісаў, высвятлення часу, месца, імя складальніка, умоў узнікнення гэтых крыніц, вызначэння навуковай вартасці інфармацыі, што змешчана ў летапісах.

Вучоны пераканаўча паказаў напаўзабытае багацце летапіснай спадчыны Беларусі, чым засведчыў бясспрэчны факт, што летапісы пісаліся адукаванымі людзьмі і што на летапісы была пільная патрэба ў чытача.

У кнізе таксама змешчаны біяграфічныя звесткі пра тых людзей, якія ўнеслі значны ўклад у развіццё беларускай гісторыяграфіі.

Манаграфію М. Улашчыка з вялікай цікавасцю прачытаюць як навукоўцы, так і неспецыялісты. Яна напісана яркай, каларытнай мовай.

Валянцін ГРЫЦКЕВІЧ,
кандыдат медыцынскіх навук.
Станіслаў ДУМІН,
кандыдат гістарычных навук.

З АПОШНІХ ВЕРНІСАЖАЎ

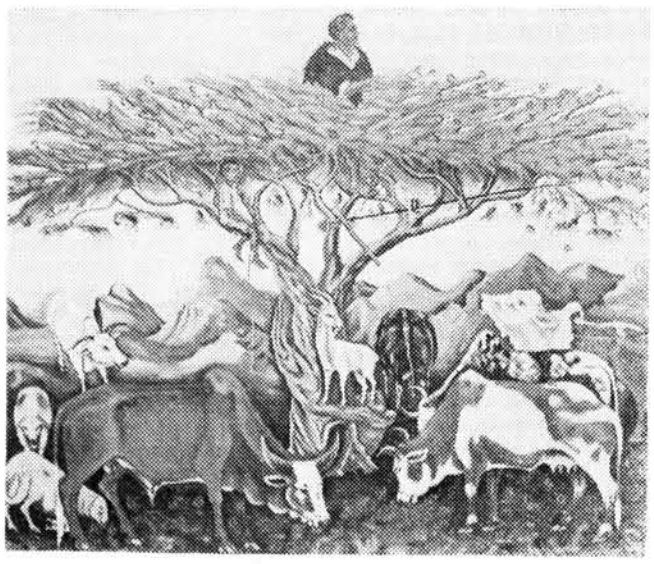

Дзяржаўны мастацкі музей БССР у лістападзе пазнаёміў жыхароў і гасцей Мінска з жывапісам далёкай ад нас афрыканскай краіны. Выстаўка называлася «Традыцыйнае мастацтва Эфіопіі», яе арганізатары — Міністэрства культуры СССР і Міністэрства культуры Сацыялістычнай Эфіопіі. Экспазіцыя была невялікай — каля трыццаці твораў, але складзена вельмі прадумана, таму давала магчымасць пазнаёміцца з гісторыяй краіны, звычаямі яе насельніцтва, з прыродай і штодзённымі клопатамі людзей. Для многіх аматараў мастацтва і спецыялістаў таксама вельмі цікава было прасачыць (на прыкладзе паказаных работ) станаўленне нацыянальнай школы жывапісу. Бо нават ікона XVI стагоддзя, якая адкрывала экспазіцыю, не капіруе візантыйскія ўзоры (а менавіта з Візантыі прыйшло ў Эфіопію хрысціянства).

Эфіопія перажывае цяпер нялёгкі перыяд. Стыхійнае бедства — страшэнная засуха стала трагедыяй для тысяч сем'яў, цэлых пасёлкаў. Улады прымаюць актыўныя меры для выратавання людзей ад голаду, вядзецца масавае перасяленне ў раёны, больш спрыяльныя для земляробства, навучанне гэтай справе былых жывёлаводаў - вандроўнікаў. У прыгранічных раёнах людзі яшчэ асцерагаюцца налётаў банд, якія імкнуцца шкодзіць рэвалюцыйным пераўтварэнням. Таму без асаблівых тлумачэнняў разумееш, чаму сярод вяскоўцаў, якія нясуць на кірмаш плён сваёй працы, ёсць і ўзброеныя людзі. А на другой карціне — селянін арэ поле з шабляй на баку. Глядзіш на гэтае палатно і чамусьці міжволі прыгадваеш старонкі гісторыі сваёй краіны. Іншыя краявіды, іншыя творы, а сутнасць тая самая: за мірнае шчаслівае жыццё трэба змагацца.

Пераходзіш ад карціны да карціны, нібы вандруеш па незнаёмай краіне. Часам без тлумачэнняў экскурсавода цяжка абысціся, бо нацыянальных герояў і перыпетыі бітваў, натуральна, адкрываеш для сябе ўпершыню. Але і ў жанравых сцэнах колькі нечаканага! Вось пастух сядзіць на дрэве і палкай збівае лісце акацыі. А яго статак падбірае гэта і есць. На карціне трое мужчын у багата арнаментаваных уборах, з амулетамі і аздабленнямі. Гэта паважаныя людзі, героі, яны знішчылі шмат драпежнікаў, якія нападалі на свойскую жывёлу. Са здзіўленнем даведваешся, што найбольшая доблесць — забіць ваўка. (А думалася, што льва!).

Эфіопію насяляюць дзесяткі народнасцей. У кожнай свае звычаі, абрады, адметнасці ў адзенні і амулетах. Разабрацца ва ўсёй гэтай экзотыцы сапраўды цікава. Аднак з першага разу ў лепшым выпадку адрозніш хрысціян ад мусульман.

Рэалістычная манера пісьма эфіопскіх жывапісцаў спрыяе грунтоўнаму знаёмству з краінай і людзьмі. Адкрытасць, шчырасць, бясхітраснасць, нейкая асаблівая гармонія паміж чалавекам і навакольным светам, якія чытаюцца ледзь не ў кожнай карціне, выклікаюць прыязныя адносіны да творчасці мастакоў далёкай афрыканскай краіны, да ўсяго народа Эфіопіі. Праз знаёмства з жывапіснымі творамі прыходзіць усведамленне духоўнага пабраціцтва. Значыць, мэта выстаўкі дасягнута.

В. СЕРГІЕЎСКАЯ.

НА ЗДЫМКАХ: Амшоу ЦЕМЦЕМ. «Пастух»; Арэая ДАВІТ. «Царкоўная школа».

З ЛЮБАСЦЮ ДА РОДНАГА СЛОВА

ЯНУ СКРЫГАНУ— 80 ГАДОЎ

Нарадзіўшыся ў сялянскай сям'і на Случчыне, Ян Скрыган на ўсё жыццё захаваў любоў і цікавасць да непаўторнага хараства цэнтральных гаворак Беларусі, што склалі аснову сучаснай літаратурнай мовы нашага народа. Апантанасць народнай моўнай стыхіяй і вызначае адметнасць характару яго літаратурнага пісьма.

А пачалося ўсё ў 1924 годзе, калі пасля вучобы ў сельскагаспадарчым тэхнікуме Ян Скрыган пайшоў працаваць у рэдакцыю слуцкай акруговай газеты «Вясковы будаўнік». Потым працаваў у Расонах, быў супрацоўнікам рэдакцыі газеты «Чырвоная Полаччына», дзе і апублікаваў свае першыя апавяданні.

Неўзабаве Я. Скрыган паступіў у Белдзяржуніверсітэт і стаў членам творчых аб'яднанняў «Маладняк», «Літаратурна-мастацкая камуна». І вось ужо больш за шэсцьдзесят год ён працуе на ніве роднай літаратуры. Удзел у калектыўных выданнях і альманахах, а пасля самастойныя кнігі нарысаў—такі быў яго набытак на пачатку творчага шляху. Плён творчасці пасляваенных гадоў — кнігі апавяданняў «Наталя», «Няпрошаная сляза», «Скажы адно слова» і іншыя. У сваіх творах пісьменнік умее зазірнуць у глыбокія тайнікі памяці народа, натхніць чытача подыхам пражытага ім самім, людзьмі яго пакалення, усёй краінай.

Заўсёды звяртаюць на сябе ўвагу выступленні Яна Скрыгана ў друку па праблемах літаратурнага майстэрства і асабліва культуры мовы. Каштоўнасць гэтых публікацый у тым, што вучоны-даследчык, грунтуючыся на пільным, багатым нагляданні і аналізе моўных фактаў, з'яў, адлюстраваных у мастацкіх, публіцыстычных, навуковых тэкстах, у вусным маўленні, зрабіў нямала тонкіх, дакладных вывадаў, заўваг адносна ўжывання некаторых слоў і сказаў, даў карысныя парады, рэкамендацыі. Галоўная думка, якая праходзіць праз усе артыкулы, выказванні: пісьменнік павінен пільнавацца праўды мовы. Я. Скрыган хоча, каб фраза гучала праўдзіва, так, як яна гучыць у жывой мове народа.

Багаты вопыт мае Ян Скрыган і ў галіне мастацкага перакладу, галоўным чынам з рускай мовы (М. Горкі, І. Бунін, Ф. Гладкоў, К. Федзін), з моў іншых братніх рэспублік.

Ян Скрыган — член Саюза пісьменнікаў Беларусі ад першага дня яго ўтварэння. Ён шчыра дзеліцца сваімі творчымі і жыццёвымі набыткамі з маладымі літаратарамі.

НЯЛЁГКІ ШЛЯХ ВЫПРАБАВАННЯЎ АРТЫСТКІ

ЁЙ ПАДУЛАДНЫ КАМЕДЫЯ, ТРАГЕДЫЯ І МЕЛАДРАМА

Адразу ж раскрыю карты: я не збіраюся хаваць свае адносіны да гераіні гэтага нарыса пад маскай акадэмічнай аб'ектыўнасці. Я нераўнадушны да Людмілы Гурчанка — і як глядач, і як кінакрытык, і, калі хочаце, як мужчына...

Як глядач, я не перастаю радавацца яе разнастайным ролям у кіно і на тэлебачанні, якія мяне ўзносяць то на сонечныя вяршыні камедыі, то кідаюць у змрочныя віры драмы.

Як кінакрытык, я не стамляюся захапляцца яе адточаным прафесіяналізмам, яе майстэрствам, у якім дакументальная дакладнасць заўсёды адухоўлена непадробнай паэтычнасцю.

Ну а як мужчына, я схіляю галаву перад яе невычэрпнай жаноцкасцю, перад яе элегантнасцю, перад яе дзіўнай здольнасцю пакідаць усім сваім гераіням — нават тым з іх, што змучаны абставінамі, абдзелены лёсам, — пакідаць ім надзею на каханне, пакідаць ім веру ў высокае прызначэнне жанчыны...

Гурчанка не абдзелена ўвагай і папулярнасцю: у яе ёсць узнагароды многіх міжнародных і ўсесаюзных фестываляў, яна лаўрэат Дзяржаўнай прэміі РСФСР, народная артыстка СССР... І, калі не ведаць лёсу актрысы, можна падумаць, што знакі агульнага прызнання былі «запраграміраваны» яшчэ 30 год назад, у пачатку яе творчага шляху. Сапраўды, пачатак абяцаў многае...

Студэнтцы ВГІКа Люсі Гурчанка было дваццаць год, калі Тамара Макарава «сасватала» яе на «Ленфільм», дзе тая знялася ў карціне «Дарога праўды», назва якой цяпер нікому нічога не гаворыць. Юная харкаўчанка была задаволена гэтай, амаль без слоў роллю і лічыла, што выйшла на дарогу поспеху. Яна і ўявіць сабе не магла, што чакае яе праз год... Праслаўлены рэжысёр Іван Пыр'еў, у той час дырэктар «Масфільма», зацвердзіў Люсю Гурчанку, сімпатычную дзяўчыну, нявопытную і, па сутнасці, бездапаможную актрысу, на галоўную ролю ў музычнай камедыі «Карнавальная ноч». Гэты фільм ставіў пачынаючы рэжысёр Эльдар Разанаў... Рызыкоўны эксперымент меў вялікі поспех. У «Карнавальнай ночы» Гурчанка была абаяльнай, прадэманстравала надзвычайную пластычнасць і па-эстраднаму эфектныя вакальныя даныя.

На юную актрысу абрушылася вялікая слава. Гурчанку завальвалі пісьмамі, ёй не давалі праходу на вуліцах, модніцы рабілі прычоскі і падводзілі вочы «пад Гурчанку», апраналі капронавыя блузкі і зацягваліся шырокімі лакавымі паясамі, як гераіня з «Карнавальнай ночы»...

Пасыпаліся прапановы здымацца ў іншых музычных фільмах. Гурчанка згаджалася, але гэтыя ролі былі толькі бляклымі адбіткамі таго, што ёй удалося зрабіць у «Карнавальнай ночы»... У выніку рэжысёры, як бы згаварыўшыся, адвярнуліся ад Гурчанкі: яе мюзіклавыя здольнасці іх больш не цікавілі (з'явіліся новыя, больш маладыя выканаўцы), а прапанаваць ёй ролі ў іншых амплуа яны не лічылі магчымым, таму што не бачылі ў ёй драматычнага, сур'ёзнага дараванння. Гурчанка ездзіла з канцэртамі, спрабавала працаваць у тэатры, але ўсё гэта не прыносіла актрысе творчага задавальнення. А ў кіно за рэдкімі выключэннямі («Рабочы пасёлак», «Балтыйскае неба», «Жаніцьба Бальзамінава») яна мела нязначныя ролі.

Гэта працягвалася больш за пятнаццаць год.

У пачатку 70-х гадоў нараджэнню «новай Гурчанкі» садзейнічаў ленінградскі рэжысёр Віктар Трэгубовіч. Ён зняў актрысу ў галоўнай ролі ў фільме «Старыя сцены». Тут Гурчанка больш чым цікава сыграла дырэктара ткацкай фабрыкі — жанчыну дзелавую, якая за знешняй абыякавасцю хавае душу ранімую і чулую. Кожнай сваёй работай актрыса даказвае, што ёй падуладны і высокая трагедыя, і меладрама, і камедыя. Але асабліва моцная Гурчанка ў тых ролях, дзе сцэнарны матэрыял дазваляе сплавіць у адно цэлае і смех, і слёзы.

Успомнім, напрыклад, яе Веру («Вакзал для дваіх» Эльдара Разанава) — афіцыянтку правінцыяльнага рэстаранчыка, успомнім, з якой сілай змагаецца яна за сваё каханне, перамагаючы не столькі насмешкі і і нешчаслівыя абставіны, колькі ўласныя комплексы, якія прымусілі ўжо адмовіцца ад надзеі на шчасце... Ці, скажам, Рыта («Любімая жанчына механіка Гаўрылава» Пятра Тадароўскага) — колькі ў гэтай страціўшай надзею жанчыне годнасці, колькі цеплыні! У ігры Гурчанкі меладраматычны смутак суседнічае з вытанчанай іроніяй, яна здзіўляе багаццем псіхалагічных нюансаў, каскадам змены настрояў... І міжволі з'яўляецца адчуванне: гады творчага прастою і звязаныя з гэтым нялёгкія жыццёвыя акалічнасці быццам высвецілі ў актрысе не заўважаны раней яе магутны драматычны талент, у якім трагізм неаддзельны ад аптымізму.

Гурчанка неаднойчы прызнавалася, што самыя яе любімыя ролі — ролі жанчын ваеннага і пасляваеннага часу («Дваццаць дзён без вайны», «Сібірыяда», «Пяць вечароў»). Гэтых гераінь многае аб'ядноўвае, усе яны абдзелены душэўным цяплом, а каханне, якое яны нарэшце знаходзяць, згарае ў ваенным ліхалецці...

Што ж датычыць музычнай хвалі, на грэбені якой з'явілася Гурчанка ў «Карнавальнай ночы», то актрыса і цяпер не пакідае гэты жанр. Пластыка Гурчанкі па-ранейшаму бездакорная, і хоць голас яе, вядома, не такі звонкі і чысты, як 29 год назад, ён усё роўна прыемны гледачам, якія цэняць у актрысе яе бездакорны густ і ненаігграны энтузіязм сапраўднага мюзікла. Тут можна ўспомніць і дзіцячы фільм «Мама», і «Рэцэпт яе маладосці» (музычная версія п'есы Чапека «Сродак Макрапуласа»), і тэлевізійнае шоу «Бенефіс», у якім Гурчанка сыграла добры дзесятак ролей. Там жа, на тэлебачанні, Гурчанка зрабіла дзве праграмы, у якіх яна праспявала папулярныя песні ваенных часоў і 50-х гадоў. Гэта было не мілае «рэтра», такое моднае сёння, а поўны драматызму і мяккага гумару музычны расказ пра Час.

Таго, што робіць Гурчанка ў кіно і на тэлебачанні, іншым актрысам хапіла б, я думаю, на некалькі жыццяў. Для Гурчанкі ж цесныя і гэтыя рамкі. Пять год назад яна выпусціла кнігу «Маё дарослае дзяцінства», дзе праявіла сябе як таленавіты пісьменнік: выдатны стыль, трапнае адчуванне формы і, галоўнае, тое пачуццё літаратурнай гармоніі, навучыцца якому нельга — з ім можна толькі нарадзіцца... «Маё дарослае дзяцінства» актрыса прысвяціла бацьку і з псіхалагічнай глыбінёй раскрыла ў кнізе яго вобраз. Выхадзец з сялян, Марк Гурчанка доўгія гады пражыў на Украіне, у Харкаве. Музыкальныя здольнасці акардэаніста Гурчанкі былі далёкія ад кансерваторскіх эталонаў, але менавіта гэты чалавек, не дужа адукаваны, які ўсё жыццё гаварыў з памылкамі, — менавіта ён прывіў сваёй дачцэ любоў да музыкі, да мастацтва... Чытаючы прозу Людмілы Гурчанкі, разумееш, што яе акцёрскі патэнцыял забяспечаны яе патэнцыялам чалавечым, маральным, разумееш, адкуль бярэцца ў яе ролях гэта пранізлівая дакладнасць...

А нядаўна часопіс «Наш современник» апублікаваў новую яе кнігу. Называецца яна «Апладысменты». Слова, што тоіць у сабе прыемны смак перамогі, мае, як высвятляецца, і горкі прысмак паражэння. Вельмі шчыра расказвае актрыса аб гадах, што паследавалі за яе феерычным поспехам у «Карнавальнай ночы», калі на змену папулярнасці прыйшоў «доўгі, бясконцы адліў»... «Але менавіта гэтыя гады доўгага адліву заслугоўваюць увагі,— піша Гурчанка ў «Апладысментах». — Гэтыя гады мяне загартавалі. У іх заключаны пачаткі, што выліліся потым на экране ў ролях жанчын, якія прайшлі выпрабаванні».

Іменна з такой жанчынай знаёміць нас Гурчанка ў новым фільме, назва якога пераклікаецца з назвай яе кнігі: карціну «Апладысменты, апладысменты...» паставіў рэжысёр Віктар Бутурлін па сцэнарыю, напісанаму Віктарам Мярэжка спецыяльна для гэтай актрысы. У лёсе галоўнай гераіні, артысткі Леры Ганчаровай, многа агульнага з лёсам самой Гурчанкі. Хаця, вядома, прамых аналогій тут няма. Падобную задачу аўтары перад сабой не ставілі. Ім, на мой погляд, важна паказаць, як талент і вера ва ўласныя сілы прывялі ў выніку гераіню на дарогу сапраўднага мастацтва.

У забаўнай песенцы, якая праславіла некалі Леру Ганчарову, ёсць словы аб тым, што «на карнавале шчасце ча-ча-часты госць, з ім разысціся нельга». Гэтую сентэнцыю ў рытме ча-ча-ча мы ўспрымаем, вядома ж, як іронію, разумеючы, на прыкладзе гераіні фільма, што карнавалы рэдкія, а шчасця нам хочацца і ў будзённым жыцці. Але як яго дабіцца?.. Лёс Людмілы Гурчанкі можа, я думаю, памагчы адказаць на гэтае пытанне.

«Я ведаю,—піша актрыса ў сваёй кнізе, — што прайшоўшы праз самае немагчымае, можна перанесці ўсё. І, усё перанёсшы, чалавек можа быць нават шчаслівы! Галоўнае — сумець не згубіць дабрыні, чалавечнасці і душэўнай цеплыні».

Барыс БЕРМАН.

ВАСІЛЬ БЫКАЎ У БУДАПЕШЦЕ

Творчасць народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава карыстаецца вялікай папулярнасцю ў чытачоў Венгерскай Народнай Рэспублікі. Яны маюць магчымасць пазнаёміцца на роднай мове з такімі яго творамі, як «Альпійская балада», «Круглянскі мост», «Воўчая зграя», «Яго батальён», «Пайсці і не вярнуцца» і іншымі. Аб неаслабнай цікавасці да творчасці В. Быкава сведчаць і інтэрв'ю з ім, надрукаваныя ў час знаходжання пісьменнніка ў Будапешце на Культурным форуме дзяржаў—удзельніц Нарады па бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе. Гэтыя інтэрв'ю з'явіліся ў вядучых газетах ВНР—цэнтральным органе Венгерскай сацыялістычнай рабочай партыі «Непсабадшаг», а таксама ў органе Саюза венгерскіх пісьменнікаў—штотыднёвіку «Элет эш ірадалом».

Ва ўступе да інтэрв'ю «Непсабадшаг» піша: «Выдатнага прадстаўніка беларускай савецкай літаратуры Васіля Быкава добра ведае венгерская чытацкая публіка... Быкаў прадстаўляе тое пісьменніцкае пакаленне, якое пайшло на фронт са школьнай парты, у якога набытыя на фронце ўспаміны і сфарміраваныя там маральныя прынцыпы вызначаюць увесь творчы шлях». Не выпадкова гэтае інтэрв'ю так і называецца: «Успаміны павінны жыць». Тут жа апублікаваны партрэт В. Быкава.

Красамоўная і назва дыялога ў газеце «Элет эш ірадалом» —«З таго часу ўпершыню». Яна робіцца зразумелай з першых слоў размовы. На пытанне «Калі вы былі ў Венгрыі ў апошні раз?», паследаваў адказ: «Больш за сорак гадоў таму назад...» Як вядома, В. Быкаў удзельнічаў у вызваленні Венгрыі і вось з таго часу ўпершыню наведаў краіну, якая стала дружалюбнай, сацыялістычнай, краінай правядзення важнай міжнароднай падзеі—Культурнага форуму.

Абедзве газеты паведамляюць, што ў бліжэйшы час у выдавецтве імя Зрыні выходзіць на венгерскай мове аповесць В. Быкава «Знак бяды».

РАСКАЗВАЕ АЛЯКСАНДР ЗАРХІ

Многія папулярныя кінафільмы пастаўлены вядомым савецкім кінарэжысёрам, Героем Сацыялістычнай Працы, народным артыстам СССР, лаўрэатам Дзяржаўных прэмій СССР Аляксандрам Зархі. У выдавецтве «Искусство» сёлета выйшла кніга яго ўспамінаў «Мае дэбюты», у якой кінарэжысёр дзеліцца думкамі пра сваю прафесію, расказвае аб калегах-рэжысёрах, вядомых савецкіх артыстах, з якімі яму давялося працаваць.

Некаторы час А. Зархі працаваў на кінастудыі «Беларусьфільм». У 1952 годзе ён перанёс на экран знакаміты спектакль тэатра Янкі Купалы «Паўлінка», у 1955 годзе экранізаваў п'есу В. Вольскага «Несцерка». У гэтых фільмах здымаліся вядомыя беларускія артысты У. Дзядзюшка, Р. Ржэцкая, Г. Глебаў, В. Пола, Б. Платонаў, Я. Палосін, У. Кудрэвіч і іншыя. У якасці кампазітара ў «Паўлінцы» выступаў Я. Цікоцкі, мастака—Я. Ганкін, у фільме «Несцерка» гучала музыка Д. Лукаса. Рэжысёр згадвае сумесную працу з імі, разважае пра своеасаблівасць жанру фільма-спектакля.

І яшчэ адзін раздзел кнігі А. Зархі мае непасрэднае дачыненне да Беларусі. У 1951 годзе ён зняў дакументальны фільм пра Кірылу Арлоўскага, старшыню праслаўленага на ўсю краіну калгаса «Рассвет». Амаль паўгода пражыў рэжысёр у калгасе, яго паяднала з Арлоўскім моцнае сяброўства. Менавіта Зархі падказаў пісьменніку Ю. Нагібіну тэму для сцэнарыя, паводле якога потым быў створаны фільм «Старшыня». Як вядома, прататыпам галоўнага героя фільма Ягора Трубнікава стаў беларускі старшыня калгаса. Старонкі кнігі, прысвечаныя Арлоўскаму,—па сутнасці невялікі мастацкі нарыс, у якім рэжысёр са шчырым, непадробным захапленнем гаворыць пра свайго героя.

ДЫМКАЎСКІЯ ЦАЦКІ Ў РАЎБІЧАХ

Наваколле Раўбічаў часта называюць «беларускай Швейцарыяй»: тут густыя пералескі апранаюць крутабокія горкі. Асабліва прывабныя тутэйшыя мясціны восенню. Такое ж багацце малюнкаў і фарбаў у музеі, дзе выстаўлена мноства нацыянальных касцюмаў, разнастайных тканін, прадметаў быту, арыгінальных вырабаў з металу, косці, саломкі, траў. Формы іх самыя незвычайныя — ад казачных сюжэтаў да рэалістычных партрэтаў і скульптур.

Кожны дзень у музеі бываюць сотні наведвальнікаў з Мінска, іншых гарадоў і раёнаў рэспублікі. Сюды прыязджаюць турысцкія групы з усяго Савецкага Саюза. Акрамя гэтага, музей наладзіў шырокі абмен экспанатамі і цэлымі экспазіцыямі з іншымі музеямі і культурнымі ўстановамі краіны. Толькі за апошнія месяцы беларускія народныя касцюмы і народнае дэкаратыўнае ткацтва ўбачылі жыхары Ленінграда, Львова, Каўнаса, Яраслаўля, Кірава, Іванава.

Музей у Раўбічах у сваю чаргу шырока дэманструе творы майстроў з іншых саюзных рэспублік. Толькі за апошні час тут пабывалі выстаўкі экспанатаў з многіх музеяў: Каўнаскага мастацкага імя Чурлёніса, народнага мастацва Гуцульшчыны, этнаграфіі Эстоніі (г. Тарту), народнага мастацтва Узбекістана, этнаграфіі народаў СССР (г. Ленінград) і іншых. Зараз тут разгорнута выстаўка вяцкай, ці як яе яшчэ называюць, дымкаўскай цацкі.

Яшчэ ў далёкім мінулым, пачынаючы з XVIII стагоддзя, майстры паўночнай часткі Еўрапейскай Расіі, дзе паўнаводная Вятка цячэ да Камы, славіліся тым, што кавалак звычайнай гліны ператваралі ў вясёлыя святочныя цацкі з лаканічнымі формамі і яркім дэкаратыўным роспісам. Для пакрыцця цацак яны выкарыстоўвалі лісточкі сусальнага золата, разведзены на малацэ мел, кару дрэў, сокі ягад. Дымкаўскія цацкі на кірмашах і выстаўках сталі прыцягваць увагу і радаваць людзей не толькі ў Расіі, але і далёка за яе межамі.

Выраб гэтых цацак яшчэ больш пашырыўся ў савецкі час. Іх ляпілі і размалёўвалі майстрыхі Еўдакія Кошкіна, Зоя Пенкіна, Лізавета Смірнова, Зоя Казакова і іншыя. Іх работы занялі ганаровыя месцы ў многіх музеях.

Зараз для паказу ў Беларусі прыбыла персанальная выстаўка вучаніцы гэтых майстрых, жыхаркі горада Кірава, 43-гадовай мастачкі Галіны Баранавай. Экспазіцыю размясцілі ў адной з залаў Музея беларускага народнага мастацтва ў Раўбічах.

Цацкі Галіны Баранавай зіхацяць фарбамі, свецяцца ўнутранай цеплынёй, добрым гумарам, здзіўляюць і захапляюць гледачоў незвычайнымі сюжэтамі. Многае мастачка ўвабрала ў сваю творчасць з мінулага і сучаснага свайго паўночнага краю. Тут і магутныя волаты, і рускія тройкі, паважныя вяцкія пані і добрыя вясковыя бабулі. Мноства фігурак мядзведзяў, аленяў, сабачак.

Гледачоў, вядома ж, радуюць і смяшаць вясёлыя фігуркі. Але ёсць тут і вялікія кампазіцыі — «Яны абаранялі Радзіму», «Ішлі ў паход партызаны», «Дзядуліны медалі».

У. АЛЯХНОВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: музей у Раўбічах; дымкаўскія цацкі.
Фота В. ЕРМАКОВА.

ЦІ НЕ ЗАБЫЛІ ВЫ ПАДПІСАЦЦА НА

«Голас Радзімы»

ПАВАЖАНЫЯ ЧЫТАЧЫ!

ЦІ ПАКЛАПАЦІЛІСЯ ВЫ АБ ТЫМ, КАБ ЖАДАНАЯ ГОСЦЯ, ЯК ВЫ НАЗЫВАЕЦЕ ГАЗЕТУ, І Ў 1986 ГОДЗЕ КОЖНЫ ТЫДЗЕНЬ ПРЫХОДЗІЛА Ў ВАШ ДОМ І ПРЫНОСІЛА ВЕСТКІ З РОДНАЙ БЕЛАРУСІ!

КАЛІ ВЫ ЖАДАЕЦЕ ВЕДАЦЬ АБ УСІХ ЗНАЧНЫХ ПАДЗЕЯХ ЭКАНАМІЧНАГА, ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАГА І КУЛЬТУРНАГА ЖЫЦЦЯ БЕЛАРУСКАЙ ССР, АБ ЯЕ МІЖНАРОДНЫХ СУВЯЗЯХ, АБ СЁННЯШНІМ ДНІ ВАШЫХ РОДНЫХ ВЁСАК І ГАРАДОЎ, ПАДПІСВАЙЦЕСЯ НА ГАЗЕТУ «ГОЛАС РАДЗІМЫ».

ДАПАМОГУЦЬ ВАМ У ГЭТЫМ ФІРМЫ І АРГАНІЗАЦЫІ, ЯКІЯ ПРЫМАЮЦЬ ПАДПІСКУ НА САВЕЦКІЯ ГАЗЕТЫ І ЧАСОПІСЫ Ў КРАІНЕ, ДЗЕ ВЫ ЖЫВЯЦЕ. НАГАДАЕМ ІХ АДРАСЫ.

АЎСТРАЛІЯ

NEB Library and Sub.
Service 64-68 Shepherd St.
Marrickville 2204 NSW

New Era Bookshop
425 Pitt Street
Sydney NSW 2000

АРГЕНЦІНА

Szmid Sergio
Directorio 486
1822 Valentin Alsina
Buenos Aires

БЕЛЬГІЯ

Association
Belgique — U.R.S.S.
21, rue du Meridien
1030 Bruxelles

АНГЛІЯ

Central Books Ltd.,
14 The Leathermarket,
London SE1 3ER, England

ІТАЛІЯ

Libreria Italia — U.R.S.S.
Piazza della Repubblica, 47
00 185 Roma

ІСПАНІЯ

Libreria Rubinos
Alcala, 98
Madrid — 9

ГАЛАНДЫЯ

Pegasus Boekhandel
Leidsestraat 25
Amsterdam

КАНАДА

Progress Books
71 Bathurst Street
3rd Floor
Toronto, Ont., M5V 2P6

Librairie Nouvelles
Frontieres Inc.
185 rue Ontario est
Montreal, P. Q. H2X 1H5

ЗША

Znanie Book Store
5237 Geary Boulevard
San Francisco, 94118, CA

Victor Kamkin Bookstore,
INC 12224 Parklawn Drive
Rockville, Maryland 20852

ФРГ

W. E. Saarbach GmbH
Ausland-Zeitungshandel
5 Köln 1
Follerstrabe 2 —
Postfach 10 16 10

Kubon und Sagner
P. O. Box 34 01 08
D-8000 München 34

ФІНЛЯНДЫЯ

Akateeminen kirjakauppa Oy
Subscription Department
Postilokero 128
00101 Helsinki 10

Tidningsbokhandeln
Tavastgatan 26 B
Box 79
Turku

ФРАНЦЫЯ

Librairie du Globe
2, Rue de Buci
75006 — Paris, 6-e

Les Livres Etrangers, S. A
10, Rue Jean de Beauvais
75005 — Paris, 5-e

ШВЕЙЦАРЫЯ

Librairie Rousseau
36, rue J.-J. Rousseau
1201 Geneve

Спорт

Увага аматараў спорту ў апошнія дні прыкавана да Люцэрна. Тут праходзіць камандны чэмпіянат свету па шахматах сярод мужчын.

Меркавалася, што ўжо са старта лідэрства захопіць зборная СССР. Як-ніяк за каманду гуляюць пераможцы турніру прэтэндэнтаў, які нядаўна завяршыўся, Р. Ваганян, А. Юсупаў, А. Сакалоў на чале з экс-чэмпіёнам свету А. Карпавым. Так яно і атрымалася. Пасля пяці тураў наша каманда на першым месцы.

Напярэдадні спаборніцтва шахматыстаў завяршыўся чэмпіянат свету па спартыўнай гімнастыцы. Першынство закончылася пераканаўчай перамогай савецкіх гімнастаў. Абсалютнымі чэмпіёнамі сталі Ю. Каралёў, А. Шушунова і В. Амяльянчык. Мінчанін Ю. Балабанаў і віцябчанін А. Туміловіч на гэтых спаборніцтвах узнагароджаны залатымі медалямі за камандную перамогу.

Беларускія спартсмены былі ўдзельнікамі яшчэ шэрагу міжнародных сустрэч, дзе выступілі даволі паспяхова.

Узяць турнір дзюдаістаў у Стайках. Адразу пяць нашых барцоў — А Чабан, М. Нацарашвілі, С. Дугін, П. Ясіноўскі і І. Мятліцкі — падняліся на вышэйшую прыступку п'едэстала гонару.

Большасць прызавых месцаў занялі на традыцыйных спаборніцтвах «Мінская восень» і беларускія бадмінтаністы. Тут вызначылася магіляўчанка Святлана Бялясава. Яна стала пераможцай у адзіночным і парным разрадах.

Асабліва радуюць беларускіх аматараў спорту гандбалісты і баскетбалісткі, якія ўдзельнічаюць у першынстве краіны.

Так, студэнткі Беларускага політэхнічнага інстытута выйгралі ўсе сустрэчы ў першым туры чэмпіянату краіны па ручному мячу. Сярод мужчын мінскі СКА пакуль займае другое месца ў турнірнай табліцы.

Цяпер на першынстве краіны па ручному мячу перапынак. Але мацнейшыя каманды краіны ЦСКА (Масква) і СКА (Мінск) не пайшлі на «канікулы». Яны прымаюць удзел у міжнародным турніры памяці двойчы Героя Савецкага Саюза Л. Бяды. Першыя гульні з імянітымі сапернікамі армейскія каманды правялі вельмі ўдала, не страціўшы ні аднаго ачка. Менавіта ў сустрэчы паміж мінчанамі і масквічамі і выявіцца пераможца гэтага прэстыжнага турніру.

У ліку лідэраў і мінскі «Гарызонт». Адзначым перамогу нашых баскетбалістак у апошняй гульні над шматразовымі чэмпіёнкамі СССР рыжскім ТТТ з лікам 77:70. А гэта ўжо адна з гарантый таго, што беларуская каманда сёлета можа разлічваць на самае высокае месца на першынстве краіны.

Футбалісты мінскага «Дынама» ўвайшлі ў чацвёрку мацнейшых каманд краіны. Гэты поспех дазволіў беларускім спартсменам у наступным годзе ўступіць у барацьбу за еўрапейскі Кубак УЕФА.

Не за гарамі адкрыццё зімняга сезона. З вялікай увагай мы чакаем выступлення чэмпіёна свету па каньках Ігара Жалязоўскага з Оршы, які летась радаваў аматараў спорту сусветнымі рэкордамі.

Беларускі спартсмен старанна рыхтуецца да адказных стартаў. Зусім нядаўна ён удзельнічаў у таварыскім матчы канькабежцаў Савецкага Саюза і ГДР, дзе стаў пераможцам, паказаўшы высокія вынікі на асобных дыстанцыях.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1959